

EEN ONDERZOEK NAAR HET MAATSCHAPPELIJK RENDEMENT
VAN HET INTERKERKELIJK DIACONAAL OVERLEG IN LELYSTAD

IDO – niet voor niets

IDO - niet voor niets

EEN ONDERZOEK NAAR HET MAATSCHAPPELIJK RENDEMENT VAN
IDO EN DAARBIJ BETROKKEN STICHTINGEN

Ir. J. van der Sar
Stichting Oikos, Utrecht

Inhoudsopgave

Voorwoord		3
Samenvatting		4
1	Introductie op het onderzoek en het rapport	5
2	Het Interkerkelijk Diaconaal Overleg te Lelystad	7
2.1	Stichting Inloophuis Waterwijk (IWW)	7
2.2	Stichting Wijzer met Open Veste (SW)	8
2.3	Stichting IDO Schuldhulpverlening Lelystad (ISL)	9
2.4	Stichting Voedselbank De Korenaar	9
2.5	De Stichting Interkerkelijk Diaconaal Overleg (IDO) Lelystad	10
2.6	Financiën van IDO en de deelnemende stichtingen	10
3	Gevolgde werkwijze bij dit onderzoek	12
3.1	Begripsomschrijvingen	12
3.2	Werkmethode	14
3.3	Grenzen en beperkingen van de methodiek	14
4	Resultaten	17
4.1	Stichting Inloophuis Waterwijk	17
4.2	Stichting Wijzer met Open Veste	18
4.3	Stichting IDO Schuldhulpverlening Lelystad	19
4.4	Stichting Voedselbank De Korenaar	20
4.5	De koepelstichting IDO	21
5	Discussie over de resultaten	23
6	Conclusies en gevolgen	26
Bijlage 1	Bij het onderzoek betrokkenen.	27
Bijlage 2	Verwerking van de gegevens	28
Bijlage 3	Stichting Oikos	31

Voorwoord

U hebt een onderzoek in handen naar het maatschappelijk rendement van het IDO. Het IDO heeft om dit onderzoek gevraagd om het werk, dat onze vrijwilligersorganisatie namens de kerken in de Lelystadse samenleving verricht, duidelijker zichtbaar te maken. Daarom heeft het IDO ook samenwerking gezocht met Oikos, een onafhankelijke oecumenische stichting die ervaring heeft met dit soort onderzoek (ook in opdracht van de rijksoverheid).

De behoefte om ons werk duidelijker zichtbaar te maken heeft alles te maken met de groei van het IDO-werk. Het werk van het IDO en de daaronder vallende stichtingen heeft zich de afgelopen jaren sterk ontwikkeld en er worden ook mooie resultaten geboekt. Tegelijk ziet het bestuur zich geplaagd voor de vraag hoe de continuïteit van het IDO-werk te waarborgen. Die vraag raakt alle facetten van ons werk: de mensen die we hulp bieden, de vrijwilligers die de hulp verlenen en de beroepskrachten die de vrijwilligers ondersteunen. Als de continuïteit niet gewaarborgd is zal het succes van het IDO-werk immers maar tijdelijk zijn. Om dat te voorkomen heeft het IDO om dit onderzoek gevraagd om de toegevoegde waarde van het werk van onze vrijwilligersorganisatie duidelijk in beeld te brengen.

De resultaten van dit rapport kunnen het bestuur van het IDO helpen om het beleid uit te zetten naar versteviging van de interne organisatie en ook om gesprekken met externen aan te gaan om het IDO-werk financieel te borgen. Daarbij zullen de gesprekken met de gemeente Lelystad een belangrijke rol spelen. Het werk van het IDO omvat immers een deel van de maatschappelijke dienstverlening binnen de gemeente Lelystad. Het bestuur van het IDO is erkentelijk voor de manier waarop het bestuur van de gemeente Lelystad de vrijwilligersorganisatie van het IDO de afgelopen jaren een plaats heeft gegeven in de zogenoemde keten van hulpverlening en het IDO daarvoor ook financieel middelen ter beschikking heeft gesteld. Ook de contacten op ambtelijk en bestuurlijk niveau verlopen in een positieve sfeer. Het bestuur van het IDO hoopt van harte dat de resultaten van dit onderzoek naar het maatschappelijk rendement van het IDO het bestuur en de politiek in de gemeente Lelystad er van zullen overtuigen dat een structurele bijdrage aan het IDO een verantwoorde besteding is.

Wij hopen ook dat de wijze waarop in Lelystad beroepsorganisaties en vrijwilligersorganisaties samen met de gemeente optrekken in de maatschappelijke dienstverlening een uitstraling zal hebben naar andere plaatsen.

Het bestuur is dankbaar dat enkele landelijke fondsen het nut van dit onderzoek hebben ingezien en een financiële bijdrage hebben gegeven om dit onderzoek te laten uitvoeren.

Lelystad, april 2009.

Alle Broersma, voorzitter IDO.

Samenvatting

IDO en de daarin samenwerkende stichtingen hebben in 2008 aan de rest van de samenleving in Lelystad een bedrag bespaard van ruim 1,6 miljoen Euro. Daar staat dan tegenover dat de overheid aan deze stichtingen een subsidie heeft toegekend van € 170.500. Elke 10 Eurocent levert daarmee een besparing van bijna € 1 op. Een rendement waarop banken ook vroeger al jaloers zouden zijn.

Wat levert het de samenleving op dat vele vrijwilligers en enkele professionals werk verrichten via de verschillende stichtingen binnen het Interkerkelijk Diaconaal Overleg (IDO) te Lelystad? Die vraag staat centraal in dit verslag, dat een weergave biedt van de werkzaamheden van het IDO. Die werkzaamheden zijn geïnventariseerd en van een prijskaartje voorzien – resulterend in het maatschappelijk rendement van het Interkerkelijk Diaconaal Overleg en de vier daarmee verbonden stichtingen. Het onderzoek is uitgevoerd door de Stichting Oikos te Utrecht. Daarbij is de methodiek gebruikt die eerder is toegepast voor protestantse kerkelijke gemeenten in de stad Utrecht, migrantenkerken in Den Haag en de moskeeën in Nederland. Het laatste onderzoek vond plaats in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Al deze onderzoeken geven aan dat vrijwilligerswerk een belangrijke besparing oplevert voor instituties en instanties die normaliter op basis van overheidsbijdragen hun taken vervullen. Dit blijkt ook te gelden voor het IDO in Lelystad. -De inventarisatie van werkzaamheden, die door IDO, Inloophuis Waterwijk, Inloophuis Open Veste, de IDO Schuldhulpverlening Lelystad en de Voedselbank De Korenaar worden uitgevoerd, heeft betrekking op het jaar 2008. De inventarisatie is de basis voor enkele berekeningen, die tot de methodiek behoren.

In het rapport wordt per onderzochte stichting een lijst van werkzaamheden geboden. Deze lijsten geven inzicht in de normale activiteiten. Op basis van de uitgevoerde berekeningen blijkt dat binnen de stichtingen samen voor meer dan 34 volledige arbeidsplaatsen werk wordt verricht. Daarbij is – volgens tarieven die gebaseerd zijn op tarieven uit de Thuiszorg – een waarde van het werk berekend van ruim € 2.094.000. Niet al dit werk heeft een maatschappelijk rendement – of in andere woorden: een aanwijsbare organisatie of instelling in de samenleving die hetzelfde werk doet of zou moeten doen. Het maatschappelijk rendement is berekend op ruim € 1.600.000 – waarbij naar de aard van de methodiek steeds voorzichtige schattingen zijn gebruikt.

Voor dit werk heeft de overheid (lokaal en landelijk) in totaal € 170.500 beschikbaar gesteld. Kerken, particulieren en landelijke fondsen hebben daar € 192.500 aan toegevoegd zodat de totaalbegroting van alle stichtingen samen in 2008 op € 363.000 is uitgekomen. Voor de overheid betekent dit dat voor elke 10 Eurocent, die als subsidie is verstrekt, er elders een besparing op de levering van diensten (en soms ook goederen) is gerealiseerd van bijna € 1.

Het onderzoek geeft ook aan dat het maatschappelijk rendement varieert per onderzochte stichting. Door de combinatie van enkele factoren is het Inloophuis Waterwijk een magneet van activiteiten – en van maatschappelijk rendement. De goede fysieke voorzieningen, de relatief ruime openstelling en de huisvesting van de Schuldhulpverlening in hetzelfde pand leiden tot dit synergetisch effect. De beide andere stichtingen (Open Veste en De Korenaar) zijn op een andere locatie gehuisvest en dragen van daaruit hun steentjes bij aan de synergie van het IDO.

Het geheel van het werk vindt vooral plaats door toegewijde vrijwilligers. Dat is de kracht van IDO. En het kan tegelijk duiden op een zekere kwetsbaarheid waar strategische functies vervuld worden door enkele mensen in de schaduw van het publieke werk. De kwetsbaarheid kan niet eenvoudig worden weggenomen; wel is het denkbaar dat een systematische financiële steun van voldoende omvang voor het werk van IDO en de aangesloten stichtingen hierbij van grote waarde zal zijn. Het kristallisatiepunt van betrokkenheid heeft kristallen nodig, die slechts met hulp van buitenaf kunnen ontstaan en voortbestaan.

1 Introductie op het onderzoek en het rapport

Een voedselbank, twee inloophuizen, een instelling voor schuldhulpverlening - wat leveren die op voor de samenleving?

De vraag is eenvoudiger te stellen dan te beantwoorden. Het hangt er maar van af wat je wilt betrekken bij de zoektocht naar het antwoord. En het hangt af van het belang dat je aan allerlei zaken hecht. Vanuit diverse kerken is zo'n 20 jaar geleden in Lelystad gestart met enkele van de hierboven genoemde activiteiten. Belangrijke drijfveer: helpen wie geen helper (meer) heeft. De inzet van de betrokkenen levert dan op dat er hulp is voor hen die er behoefte aan hebben. Dat zou een antwoord op de gestelde vraag kunnen zijn.

Het werk, dat gedurende vele jaren is opgebouwd en uitgebouwd, wordt door verschillende financiers ondersteund. Zoals goede fondsen en financiers doen: ze vragen wat de effecten zijn van het werk dat zij steunen. Ze willen weten wat het werk 'oplevert'. Daartoe staan dan verschillende middelen en methoden ter beschikking. Het Interkerkelijk Diaconaal Overleg (IDO) besloot aan de Stichting Oikos te Utrecht te verzoeken een bepaling van het maatschappelijk rendement te maken. Stichting Oikos heeft daartoe een methodiek ontwikkeld die in beeld brengt wat het effect van het werk is. Het effect wordt uitgedrukt in geld dat voor de rest van de samenleving is uitgespaard door de activiteiten van in dit geval het IDO. Het maatschappelijk rendement is als methodiek ontwikkeld om in beeld te brengen wat de toegevoegde waarde is van het vrijwilligerswerk, dat binnen organisaties wordt uitgevoerd. Die toegevoegde waarde wordt uitgedrukt in Euro's, ook al weet een ieder die bij dit werk betrokken is dat geld slechts een indicator is, niet een absoluut gegeven. Immers: aandacht, een goed gesprek, praktische hulp laat zich wel in geld uitdrukken maar niet in geld vangen.

De samenwerking met Stichting Oikos te Utrecht leidde er toe dat eind 2008 het besluit kon worden genomen het bedoelde onderzoek te verrichten. Begin januari 2009 zijn daartoe gesprekken gevoerd waarna het rapport is opgesteld.

Het rapport is als volgt opgebouwd:

Na voorwoord, samenvatting en introductie volgt in hoofdstuk 2 een nadere beschrijving van het werk van het IDO en de daarin samengebrachte en samenwerkende stichtingen. Ook is enige aandacht besteed aan de financiële kant van IDO.

Het derde hoofdstuk gaat in op de gebruikte begrippen die binnen dit onderzoek centraal staan. Daarbij is gebruik gemaakt van eerder verricht onderzoek en bijbehorende rapportages. Voor de lezer van voorgaande rapporten zullen enkele passages bekend voorkomen. In dit hoofdstuk worden algemene principes besproken; voor een meer gedetailleerde beschrijving van het verrichte werk is verwezen naar bijlage 2.

Het vierde hoofdstuk ordent de resultaten per onderzochte stichting binnen het IDO. In dit hoofdstuk is ook in grote lijnen aangegeven waaraan vrijwilligers en professionals van elk van de stichtingen hun tijd besteden.

In hoofdstuk 5 wordt het onderzoek getotaliseerd. Daarop volgen enkele beschouwingen over de resultaten.

Hoofdstuk 6 biedt conclusies en gedachten omtrent het maatschappelijk rendement voor het IDO als geheel.

Op verschillende plaatsen in de tekst is - veelal in een tekstblok - een korte beschouwing over, een toelichting op, of een opvallend aspect uit het onderzoek onder de aandacht gebracht.

Het rapport wordt afgesloten met enkele bijlagen. De eerste geeft aan welke mensen informatie hebben verstrekt voor het onderzoek en welke fondsen het onderzoek hebben mogelijk gemaakt.

De tweede bijlage gaat meer in detail in op de onderzoekstechniek. Bijlage 3 tenslotte stelt de Stichting Oikos voor, uitvoerder van dit onderzoek.

2 Het Interkerkelijk Diaconaal Overleg te Lelystad

Eind jaren '80 van de vorige eeuw hebben (ten dele samenwerkende) kerken in Lelystad een aantal initiatieven genomen op het terrein van de maatschappelijke dienstverlening en welzijnswerk. In kerkelijke kring is dat werk beter bekend als diaconaal werk. Het betrof destijds het Inloophuis Waterwijk en de Interkerkelijke werkgroep Verslaving die, ook in die tijd, de Stichting Wijzer heeft opgericht. Deze Stichting opende in 1991 het Inloophuis Open Veste. De werkzaamheden in met name het Inloophuis Waterwijk leidden er toe dat eind jaren '90 de IDO Schuldhulpverlening Lelystad is opgericht. Dat betekende dat er niet alleen inloophuizen waren gestart - met ontmoetingen, een warm welkom voor een ieder die daaraan behoefte heeft - maar ook een activiteit met een specifieke inhoudelijke taakstelling. Het betrof in eerste instantie de schuldhulpverlening. In 2006 is een extra taak toegevoegd, de voedselbank. Het werk van de voedselbank is ondergebracht in de Stichting De Korenaar ('Stichting voor het inzamelen en verdelen van voedsel in Lelystad').

Vier stichtingen, die voor het grootste deel voortkomen uit kerken en daarmee verbonden activiteiten (alleen de Voedselbank heeft een andere oorsprong) en die alle externe financiering nodig hebben - dat vraagt om stroomlijning, met name naar potentiële subsidieverstrekkers. Met het oog daarop is de Stichting Interkerkelijk Diaconaal Overleg (Stichting IDO of kortweg IDO) opgericht. Een belangrijke doelstelling van deze koepelstichting is om de contacten te onderhouden met de burgerlijke gemeente Lelystad en met landelijke fondsen en instanties. Die contacten moeten resulteren in additionele financiering. Daarnaast stelt IDO zich ten doel om te zorgen voor coördinatie en kwaliteitsverbetering van de verschillende werkzaamheden, die binnen de verschillende stichtingen aan de orde zijn.

In dit hoofdstuk volgt een beschrijving van elk van de verschillende stichtingen, die hier kort zijn geïntroduceerd¹. Het hoofdstuk sluit af met een algemene beschrijving van de financiële aspecten, die aan IDO gekoppeld zijn.

2.1 Stichting Inloophuis Waterwijk (IWW)

Het Inloophuis Waterwijk is gevestigd in de gelijknamige wijk (in drie met elkaar verbonden woonhuizen in de Oostzeestraat). Het Inloophuis functioneert daar sinds 1991, na een aanloopperiode van 2 jaar. Het biedt ruimte voor ontmoeting, een luisterend oor voor levensverhalen en daarnaast een breed scala aan activiteiten waaraan passanten - toevallig langskomend of trouw bezoeker - kunnen deelnemen. Gedurende een vast aantal uren per week, verdeeld over verschillende dagen, kunnen mensen bij het Inloophuis terecht. Zij worden daarbij in eerste instantie verwelkomd door vrijwilligers - zo'n 25 verschillende op jaarbasis. De vrijwilligers worden begeleid in

¹ Met het oog op deze informatie is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

H.J. van Kessel, F.B. van de Poll, *Toekomstvisie voor het IDO - Bedrijfsplan 2007 - 2010*, SESAM Academie, Apeldoorn, november 2006, 14 blz.

IDO, *Toekomstvisie voor het IDO - Ontwikkelingsschets*, Stichting IDO, Lelystad, maart 2006, 9 blz.

IDO, *Jaarverslag 2007*, Stichting IDO, Lelystad, 2008, 28 blz.

IDO, *Begroting 2008*, Stichting IDO, Lelystad februari 2008, 28 blz.

hun werk door een coördinator, terwijl zij in allerlei opzichten dagelijks ondersteuning krijgen van een sociaal werker. De vrijwilligers hebben een training ontvangen om met gasten in verschillende situaties en omstandigheden (soms met bijzondere karakteristieken op psychisch en sociaal gebied) te kunnen omgaan. Een aantal vrijwilligers is ook actief als lid van het bestuur van de stichting. Voor het werk van de stichting wordt soms ook een beroep gedaan op één of meer stagiaires. Het aantal bezoekers varieert per week, per maand en per jaar. In 2007 zijn 5.875 bezoekers verwelkomd (waarvan 482 kinderen) terwijl in 2008 5.717 bezoekers de weg naar het Inloophuis wisten te vinden. Onder hen waren 429 kinderen. De helft van de bezoekers heeft een allochtone achtergrond.

In 2008 is met hulp van een subsidie van minister Vogelaar (Wonen, Wijken en Integratie) het derde aangrenzende woonhuis bij het Inloophuis betrokken en verbouwd. Nu is een centrum ontstaan dat goede mogelijkheden biedt voor de ontvangst van gasten, voor ontmoeting in een ongedwongen sfeer en - nieuw - is er een keuken beschikbaar waardoor er maaltijden verstrekt kunnen worden. De maaltijden worden voorbereid door vrijwilligers en daarnaast één maal per week door allochtone bezoekers.

Het pand biedt ruimte om tal van verschillende soorten van activiteiten te realiseren. Het betreft cursussen en trainingen alsook faciliteiten (als internetcafé). De maaltijden bieden vaak de mogelijkheid om inbreng vanuit andere culturen te ervaren. Tegelijk zijn de maaltijden een soort van waarborg voor een goede kwaliteit en kwantiteit voedsel voor de bezoeker. Niet elke bezoeker is zelfstandig in staat een goede maaltijd voor zichzelf te verzorgen. De nieuwe keuken biedt mogelijkheden hierin enigszins preventief te opereren.

Ook voor feesten is het Inloophuis de 'place to be'. De christelijke feestdagen worden gezamenlijk (allochtoon en autochtoon) gevierd; ook aan de moslimfeesten wordt aandacht besteed. Het gevolg is dat mensen meer kansen hebben begrip voor elkaar's levensovertuiging op te bouwen. Ook feesten met een meer persoonlijke aanleiding zijn en blijken mogelijk in het Inloophuis.

Vele van de specifieke activiteiten komen terug in hoofdstuk 4.1.

2.2 Stichting Wijzer met Open Veste (SW)

Het Inloophuis de Open Veste is gevestigd in een pand aan de Veste. De Stichting Wijzer is verantwoordelijk voor het werk dat binnen dit Inloophuis wordt verricht. De stichting is in 1988 opgericht. Het huis opent de deuren voor bezoekers van 10 - 15 uur op elke werkdag. Tijdens vakanties is de toegankelijkheid iets geringer. In 2007 werden 4.382 bezoeken afgelegd in dit Inloophuis, in 2008 4.037. Globaal is de verdeling over mannen en vrouwen wat bezoekers betreft fifty - fifty. Om bezoekers specifiek van dienst te kunnen zijn is een inloopsprekuur opgezet waar mensen vier dagen per week gedurende een uur terecht kunnen. De ruimte wordt met name als te klein ervaren vanwege onvoldoende mogelijkheden om bezoekers even apart te kunnen ontvangen.

In het Inloophuis worden vele activiteiten opgezet en gerealiseerd. De vrijwilligers worden daartoe getraind terwijl er ook sprake is van een actieve zorg vanuit de vaste staf van het Inloophuis naar deze vrijwilligers. De capaciteit van het Inloophuis nadert de bovengrens. De ontvangstruimte, ook wel de 'huiskamer' genoemd, blijkt soms meer dan vol. Bovendien is er weinig ruimte voor de vaste staf en voor individuele gesprekken met cliënten. Dit is de reden om te bezien of er sprake kan zijn van enige uitbreiding. De vraag komt aan de orde of - vanwege grote fysieke veranderingen in de wijk - een verhuizing naar een ander pand van belang en behulpzaam is voor de huidige cliënten. Daarnaast speelde de vraag, gesteld vanuit de gemeente Lelystad, of verhuizing naar een andere wijk als een realistische optie kan worden gezien. De huidige conclusie is dat het bestuur en medewerkers daarvoor onvoldoende overtuigende argumenten aanwezig achten; zij blijven in deze wijk.

Het werk binnen het Inloophuis wordt grotendeels uitgevoerd door vrijwilligers, die dit werk zeer toegewijd uitvoeren. Ter ondersteuning van deze vrijwilligers is een tweetal mensen aangesteld; zij zijn werkzaam als coördinator (full time) en als sociaal werker (part time). Voor het werk kan soms een beroep worden gedaan op stagiaires; Inloophuis Open Veste is aangemerkt als een officiële stageplaats. De activiteiten binnen de Open Veste zijn toegesneden op het publiek dat naar

het Inloophuis trekt. Daarbij valt op dat er speciale zorg is voor de vrijwilligers die te maken krijgen met cliënten, die sociaal of maatschappelijk gezien enigszins moeilijke tijden meemaken. Er wordt gewerkt met een agressieprotocol, terwijl er ook overleg wordt gevoerd met andere instanties over nachtopvang.

Een meer uitgebreid – zij het niet volledig – beeld van de verrichte werkzaamheden is gegeven in hoofdstuk 4.2.

2.3 Stichting IDO Schuldhelpverlening Lelystad (ISL)

De Stichting IDO Schuldhelpverlening Lelystad is in 1997 opgericht. De medewerkers werken vanuit kantoorruimtes binnen het Inloophuis Waterwijk. Daar hebben zij werkrumtes en een wachtruimte. De stichting houdt dagelijks een open spreekuur waar mensen met allerlei vragen en problemen op het terrein van de maatschappelijke dienstverlening terecht kunnen. De stichting ondersteunt cliënten, die op de één of andere manier financieel in de problemen zijn gekomen. Daarbij is het duidelijk dat financiële problemen veelal gepaard gaan met (ook wel: voorafgegaan worden door) andersoortige problemen (gekoppeld aan relaties, aan werk en werkloosheid, aan psychische aspecten). De begeleiding van cliënten is daarmee bijna steeds een intensief proces waarbij verschillende vaardigheden essentieel zijn voor de begeleiders. De huisvesting biedt voor een aantal van de cliënten van het Inloophuis de mogelijkheid zeer laagdrempelig ook mensen van de Schuldhelpverlening in te schakelen. Voeg daarbij dat in het inloophuis ook maaltijdvoorzieningen geboden worden - en het is duidelijk dat er sprake is van een geïntegreerd aanbod in het éne pand.

De primaire inzet van ISL is mensen in een problematische schuldsituatie zodanig te helpen dat zij weer perspectief krijgen op een leven zonder zwaar belastende en belemmerende schulden. Huisuitzettingen kunnen soms worden voorkomen, trajecten worden ontwikkeld om mensen schuldvrij te krijgen doordat in overleg met schuldeisers een voor beide partijen aanvaardbare oplossing wordt gevonden. De ISL heeft een samenwerkingsovereenkomst met Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland (MDF) inzake schuldhelpverlening. In onderling overleg worden de cliënten verdeeld waarbij cliënten die extra aandacht en begeleiding nodig hebben, worden toegewezen aan de ISL.

De ISL heeft in het kader van een samenwerkingsovereenkomst goede werkcontacten met de Woningstichting Centrada. In 2006/2007 heeft dat geleid tot het voorkomen van huisuitzettingen in 18 gevallen. Voor 2008 betrof dit 10 situaties.

Het werk binnen ISL heeft zich ontwikkeld en geprofessionaliseerd - ook al wordt een groot deel van het werk verricht door vrijwilligers. Met het oog op de vereiste kwaliteiten van de vrijwilligers besteedt de Stichting veel aandacht aan de deskundigheidsbevordering en begeleiding van de vrijwilligers.

In hoofdstuk 4.3 is meer uitgebreid beschreven welke activiteiten vanuit ISL zijn uitgevoerd.

2.4 Stichting Voedselbank De Korenaar

Stichting De Korenaar is de Voedselbank in Lelystad en is gevestigd in een pand (Asfaltstraat 2) dat is gehuurd van kringloopbedrijf Het Goed. Daar heeft de Stichting de beschikking over koel- en vrieseenheden en een werkrumte waar de pakketten kunnen worden samengesteld. Deze pakketten worden samengesteld op basis van verkregen voedsel van bedrijven in Lelystad en van de centrale Voedselbank, gevestigd in Rotterdam. De pakketten hebben drie varianten: een éénpersoonsvariant, een tweepersoonsvariant en een pakket voor grote gezinnen. De intakegesprekken en de toekenning van de pakketten naar aanleiding van deze gesprekken vinden plaats bij de ISL, Inloophuis Open Veste en Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland-Schuldhelpverlening. Toekenning van pakketten vindt plaats in overleg met de Stichting Schuldhelpverlening. Daarbij past De Korenaar de criteria toe die zijn opgesteld door de landelijke organisatie van voedselbanken. De daartoe behorende financiële toetsing

vindt periodiek plaats door drie instanties, nl. Open Veste en de beide schuldhulpverleningsinstellingen (zie hoofdstuk 2.3).

De geboden hulp is beschikbaar voor maximaal 3 jaar. Doel is steeds om te komen tot een permanente oplossing voor de personen die gebruik maken van de voedselbank. De daartoe benodigde zorg behoort tot de competentie van andere instanties dan die van De Korenaar – zoals van MDF en ISL.

De Stichting heeft een functie (ten dele vervuld) voor voedselbanken in de omgeving doordat soms voor hen werkzaamheden worden verricht.

De werkzaamheden binnen deze Stichting worden verricht door vrijwilligers. Een deel van hen vervult meer taken, zoals een taak in het bestuur van de stichting.

In hoofdstuk 4.4 is meer uitgebreid aangegeven welk werk binnen deze stichting wordt verricht.

2.5 De Stichting Interkerkelijk Diaconaal Overleg (IDO) Lelystad

De Stichting IDO is de koepelstichting voor de eerder genoemde stichtingen. De Stichting is opgericht in 2001 met aanvankelijk drie participerende stichtingen. Per 2006 trad ook Stichting De Korenaar toe waardoor er nu vier zogenaamde 'deelnemers' zijn. Zij zijn allen via hun voorzitter vertegenwoordigd in het bestuur van de Stichting IDO. Daarnaast zitten in dat bestuur de kerken, ook wel aangeduid als 'aangeslotenen'. Bestuursleden hebben ofwel veelal een achtergrond die de betrokkenheid vanuit de kerken manifest maakt, ofwel specifieke kennis rond bepaalde thema's. Het Dagelijks Bestuur (3 leden) behartigt de lopende zaken, doorgaans samen met de vier voorzitters van de stichtingen.

Het belangrijkste werk van het IDO is - in de koepelfunctie - om binnen de vier stichtingen werkzaamheden zo mogelijk op elkaar af te stemmen, om de kwaliteit van de werkzaamheden te waarborgen en om naar buiten toe de stichtingen te representeren als ambassadeur en geldwerver. Als gevolg daarvan verzorgt de Stichting IDO de financiële rapportages naar donoren en voert zij overleg met potentiële subsidiegevers. Daarbij zorgt IDO er voor dat de inhoudelijke kennis over het werk dat aan de orde is, steeds wordt geleverd door de mensen uit de betreffende stichting(en).

De Stichting IDO zoekt de synergie, die het mogelijk acht omdat verschillende stichtingen binnen het IDO-verband goed samenwerken. Voor IDO is die samenwerking een belangrijke toegevoegde waarde, naast natuurlijk de eigenstandige waarde van het werk van elk van de deelnemende stichtingen. IDO zelf spreekt hierbij van een "unique selling point". Bestuursleden - en met name leden van het DB - en coördinatoren worden regelmatig uitgenodigd om buiten Lelystad over de gevonden werkformule informatie te geven.

Het feit dat er sprake is van een professionele opzet en een goede kwaliteit van werk, zowel uitvoerend als bestuurlijk, is er waarschijnlijk de oorzaak van dat IDO enigszins gezien wordt als voorloper binnen het interkerkelijke diaconale veld. Het leidt er toe dat IDO soms ook ingezet kan worden voor experimenten - hetgeen tegelijk ook een vernieuwing van activiteiten en vormen van werk met zich mee kan brengen.

Het bestuur van de Stichting IDO geeft aan dat het feitelijke werk wordt verricht door de betrokken vrijwilligers bij de deelnemende stichtingen. Zij vormen het kapitaal van de organisatie. Deze opvatting en houding leidt er toe dat de Stichting een goed vrijwilligersbeleid wil voeren. Het IDO heeft daartoe een opleidingsprogramma.

2.6 Financiën van IDO en de deelnemende stichtingen

Het werk van IDO en van de deelnemende stichtingen kan slechts plaatsvinden dankzij de inzet van vele vrijwilligers. Een enkele keer is de poging gewaagd deze inzet ook financieel te duiden². De out-of-pocket kosten en de investeringen worden gedragen door een groot aantal financiers. De belangrijkste daarvan is de gemeente Lelystad. De totale begroting 2008 omvatte een bedrag van

² Zo is in de Ontwikkelingsschets een schatting gemaakt van het aantal uren dat vrijwilligers hebben gewerkt. De berekening is: 21.056 uur hetgeen is omgerekend naar een uurloon van € 18,13. Het overzicht is gepresenteerd in maart 2006 zodat de cijfers waarschijnlijk betrekking hebben op 2005.

€ 348.500. Daarvan zou de gemeente Lelystad € 141.000 voor haar rekening nemen. De argumentatie daarvoor is, zo blijkt uit één van de stukken³: “het IDO kan beschouwd worden als de feitelijke uitvoerder van een deel van de gemeentelijke welzijnstaken.” Daarnaast behoren enkele landelijke fondsen tot de grotere financiers van het IDO, zoals de Protestantse Kerk in Nederland (via Kerk in Actie), Projecten In Nederland (PIN) van de Rooms-katholieke ordes en congregaties, de Stichting Porticus, het Oranjefonds, de Stichting Rotterdam, de Stichting Interkerkelijk Oriëntatie Centrum (S.I.O.C.), het SKANfonds en diverse andere grotere en kleine fondsen. Zij dragen in 2008 € 168.700 bij aan het werk van IDO. Daarnaast dragen de deelnemende kerken bij; hun bijdrage is in 2008 begroot op € 30.000.

Tenslotte geeft een aantal mensen en instanties uiting aan hun betrokkenheid door donaties en giften aan IDO te verstrekken en door diensten tegen lage of geen kosten beschikbaar te stellen. Hiervan is (nog) geen compleet beeld beschikbaar. Te denken is aan giften in natura (voedselbank), aan de gift voor materiaal om werk te doen (stapelaar bij de voedselbank) maar ook aan het beschikbaar stellen van computers voor de verwerking van gegevens, huizen voor vergaderingen, auto's voor vervoer, enz. Overigens blijkt dat in 2008 de gemeente Lelystad € 14.500 meer heeft bijgedragen dan was begroot. In brede zin is te stellen dat IDO de paraplu is waaronder veel werk verricht wordt.

---

³ SESAM Academie: Toekomstvisie voor het IDO. Bedrijfsplan 2007 - 2010, blz. 6.

3 Gevolgde werkwijze bij dit onderzoek

De vaststelling van het maatschappelijk rendement van de onderzochte stichtingen heeft plaatsgevonden volgens de werkmethode, zoals die door Stichting Oikos sinds 2003 is toegepast en ontwikkeld. In dit hoofdstuk is de methode kort weergegeven; voor meer informatie is een aantal zaken weergegeven in bijlage 2, terwijl ook verwezen kan worden naar eerder onderzoek dat Stichting Oikos heeft verricht op dit terrein⁴. Daarnaast is, op basis van de opgedane ervaringen, een computerprogramma ontwikkeld waarbij met name kerkelijke gemeenten zelf hun maatschappelijk rendement kunnen bepalen⁵. In dit hoofdstuk wordt de aandacht gericht op enkele centrale begrippen en op de globale werkwijze die tijdens dit onderzoek is gevolgd.

3.1 Begripsomschrijvingen

Het gangbare begrip 'rendement' vindt met name toepassingen in de financiële reflectie op allerlei processen. Er is een investering gedaan, die op enig moment leidt tot een inkomensstroom, die zonder de investering niet mogelijk zou zijn. Het financiële rendement van een investering is in het algemeen de verhouding tussen de toegevoegde winst op basis van die investering. Vóór de huidige financiële crisis was er een tendens om financiële rendementen van 10% en meer tot norm te maken, terwijl op dit moment positieve rendementen al als gunstig worden beschouwd. Het rendement van aandelen komt ten dele voort uit waardeinstijgingen, ten dele uit uitgekeerde dividenden. Samen kunnen zij gezien worden als het financiële rendement.

Centrale stelling bij het onderzoek naar het maatschappelijk rendement is, dat het financiële rendement onvoldoende het belang van een investering weergeeft. Dat komt voort uit de volgende overwegingen: het financiële rendement wordt berekend over de gedane investering in geld die een additionele opbrengst in geld teweeg brengt. Daarmee komen andere dan financiële investeringen niet voldoende in beeld. Het financiële rendement neemt alleen in ogenschouw wat er aan geldopbrengst is gegenereerd. Noch andere inkomsten (b.v. plezier, erkenning, zinvolheid van het werk), noch andere kosten (b.v. beschadiging natuur en milieu, lange termijn effecten voor gezondheid, slechte arbeidsomstandigheden) hebben invloed.

De eenzijdige benadering van het financiële rendement heeft geleid tot een tegenbeweging, die leidde tot pleidooien om het maatschappelijk rendement van investeringen in beeld te brengen. Aanvankelijk is in de Verenigde Staten gewerkt met het begrip Social Return On Investment (SROI). Met dit begrip is een dimensie toegevoegd aan de discussie over een 'rendabele investering'.

⁴ Zie hiertoe:

- Jaap van der Sar, Tom Schoemaker, *De Hofstad: een cadeautje aan de samenleving*. Stichting Oikos, Utrecht 2003, 31 blz.
- J. van der Sar, *Van Harte! Onderzoek naar het maatschappelijk rendement van de Protestantse Gemeente in Utrecht*. Stichting Oikos, Utrecht, 2004, 38 blz.
- Jaap van der Sar en Roos Visser, *Gratis en waardevol. Rol, positie en maatschappelijk rendement van migrantenkerken in Den Haag*. Stichting Oikos, Utrecht, 2006, 42 blz.
- Jaap van der Sar, Roos Lombo - Visser en Welmoet Boender, *Moskeeën gewaardeerd. Een onderzoek naar het maatschappelijk rendement van moskeeën in Nederland*. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Den Haag. 2009, 70 blz.
- Roos Lombo - Visser, Jaap van der Sar, *Winst voor jongeren. Het maatschappelijk rendement van YfC*. Youth for Christ, Driebergen en Stichting Oikos, Utrecht, 2009, 39 blz.

⁵ Zie hiertoe www.stichtingoikos.nl/maatschappelijkrendementmonitor waar het programma beschikbaar is gesteld. Via dit programma is ook enig achtergrondmateriaal te vinden.

Daarmee is duidelijk dat een rendementbepaling steeds in beeld moet hebben wat er wordt bepaald, wie daarvoor betaalt en wat de concrete uitkomst precies betekent, buiten dat financiële plaatje. Toegevoegde overwegingen buiten het geldplaatje leiden er toe dat de opbrengst van een snelweg niet alleen bepaald wordt door de tijdwinst die autorijders kunnen boeken - maar ook door te bepalen wat het verlies aan natuurwaarden is vanwege die weg, of het toegenomen aantal mensen dat een auto-ongeluk meemaakt en nadien niet meer 'normaal' aan het maatschappelijk leven kan deelnemen.

SOCIAL RETURN ON INVESTMENT (SROI)

In de plaats in Vermont (VS) constateerden enkele mensen dat een relatief groot aantal oudere mensen heupbreuken opliepen. Zou het mogelijk zijn dat aantal te verminderen? Een consultant werd er bij geroepen en deze onderzocht mogelijke oorzaken. De conclusie: veel oudere mensen struikelen over hun niet-vastgemaakte schoenveters. De therapie is dan helder: maak die schoenveters vast. Maar blijkbaar is het niet zo eenvoudig aangezien veel mensen hun huis uit blijken te gaan zonder vastzittende veters. De oplossing was even eenvoudig als doeltreffend: alle caissières en vakken-vullers van supermarkten werden getraind om bij een oudere klant naar de schoenen te kijken met in het achterhoofd: zitten die veters vast of niet? Als er veters los zaten, dan was de noodzakelijke actie: aanbieden ze even vast te doen. Het resultaat bleef niet uit. Een aanzienlijke reductie van het aantal mensen dat met heupbreuken in het ziekenhuis terecht kwam.

De (gewone) ROI voor de supermarkten van deze inzet was niet positief: hun medewerkers en medewerksters besteedden steeds enige tijd aan niet-eigenlijk werk: veters strikken in plaats van vakken vullen. Dat beïnvloedt het rendement negatief, want nu moet er wellicht parttime een extra personeelslid aangetrokken worden.

Voor de SROI lag dit anders. Het effect voor de veterdraggers was zeer positief: niet in het ziekenhuis, geen pijn en ellende, gewoon elke dag naar de supermarkt kunnen en bovendien ook nog een praatje maken over van alles en nog wat. Het effect voor de verzekeraars was ook positief: zij hoeven geen artsen en ziekenhuizen te betalen noch hun premies te verhogen voor de verzekerden. Hun eigen rendement ging er op vooruit wat hun concurrentiepositie verbeterde. De samenleving als geheel gaat er wellicht ook op vooruit. Om dat te berekenen moet duidelijk zijn wat de kosten zijn voor de supermarkt en wat de opbrengsten zijn voor de verzekeraars. Het negatieve rendement voor de supermarkt en het positieve rendement van de verzekeraars is op te tellen.

Aan het totaal zou je moeten toevoegen wat mensen aan ellende bespaard is door het feit dat ze niet vallen, niet in het ziekenhuis hoeven te verblijven, enz. De sociale opbrengsten wegen zo waarschijnlijk op tegen de kosten van de supermarkt. De maatschappij als geheel wordt er beter van, ook al is dat voor de supermarkt een te magere beloning. De overheid maar ook de bewoners van de stad - samen vormen zij tot op zekere hoogte de overheid - zou kunnen overwegen een vergoeding te geven aan die supermarkt voor bewezen diensten.

Bron: P. van der Knaap The 'outcome based' movement, Public Management, november 2001, blz. 30-32

In Nederland zijn experimenten gestart, waarbij ook sociale kosten en opbrengsten zijn meegenomen bij investeringsbeslissingen. Bekend is het voorbeeld van Valid Express, waarbij een koeriers bedrijf is opgericht dat werkt met personeel met een lichamelijke handicap. Voor het personeel zijn de auto's aangepast. Dat leidde tot een aanvullende investering die echter voor de samenleving als geheel meer dan terugverdiend wordt doordat mensen nu geen uitkering meer hoeven te ontvangen, geen begeleidingsinstanties meer hoeven te frequenteren maar - juist in tegendeel hiervan - belasting betalen. En bovendien weer het gevoel hebben mee te tellen, een bijdrage te leveren⁶.

⁶ Voorbeeld beschreven in: Peter Scholten, *Social return on investment - handleiding voor het meten van maatschappelijk rendement*. FM State of the Art Publisher, 2005. Het betreft het artikel van André Hendrikse en Sil de Graaf, blz. 58 - 63.

De SROI-methodiek zoals hierboven aangeduid, kan niet in beeld brengen wat vrijwilligerswerk oplevert. Dat was met name de uitdaging waar Stichting Oikos zich op heeft gericht en die uitmondde in de eerder genoemde onderzoeken en publicaties. Daarbij verstaan we, ook in dit onderzoek, onder het maatschappelijk rendement het geldbedrag dat andere instanties dan de vrijwilligersorganisatie kwijt zijn om het uitgevoerde werk uit te voeren of te laten uitvoeren. Het gaat er daarbij om dat concreet aangewezen kan worden welk werk door de vrijwilligersorganisatie in feite wordt 'weggevangen' van de officiële instanties. Het voordeel van deze benadering is dat er geen sprake is van werk dat door hobbyisten wordt uitgevoerd en overigens als onzinnig wordt afgedaan. Immers, er is concreet aanwijsbaar welk werk nu niet meer verricht hoeft te worden omdat anderen het nu al doen. Er is voor die professionals sprake van een geringere werklast. Tegelijk levert dit een lastige beperking op. Wat te doen met werk dat pioniers verrichten? Zij hebben geen voorgangers. In het geval van IDO komt de vraag ook anders aan bod: wat te doen met werk dat niemand doet? IDO hanteert als motto 'Helpen waar geen helper is'. Dat zou kunnen betekenen dat aan dit werk - vanwege de definities - geen maatschappelijk rendement kan worden toegekend. Dit is de strekking van een kritische opmerking die eerder onderzoek opleverde⁷.

Voor het werk van het IDO en de daarin verbonden stichtingen is in dit onderzoek wel een referentie gevonden voor veel activiteiten. Hoezeer bijvoorbeeld overheden voedselbanken ook kunnen - en wellicht zullen - ervaren als een aanklacht tegen de uitvoering van sociale zekerheidswetten - het feit dat door vele instanties, individuen en bedrijven de voedselbanken worden gesteund geeft hun bestaan een maatschappelijke legitimiteit. Dat rechtvaardigt een positieve toerekening van een maatschappelijk rendement aan de voedselbank, waar dan ook gevestigd.

3.2 Werkmethode

De uitvoering van het onderzoek betrof een drietal fases. Allereerst heeft een oriëntatie plaatsgevonden op IDO en de daarin samenwerkende stichtingen. Deze vond plaats aan de hand van verstrekt documentatiemateriaal, zoals jaarverslagen, beleidsplannen, begrotingen en jaarrekeningen. Ook vond een algemeen oriënterend gesprek plaats met de voorzitter van het IDO en met de coördinator van het IWW en de ISL. Tot slot vond een gesprek plaats met enkele leden van het IDO-bestuur. Vervolgens heeft een aantal interviews⁸ plaatsgevonden. Deze vonden alle plaats in de week van 12 t/m 16 januari 2009. In de gesprekken zijn registraties gemaakt van de activiteiten van de verschillende stichtingen - zoals verder is uitgewerkt in bijlage 2. Van de gesprekken zijn de voor dit onderzoek relevante gegevens in een verslag samengevat en aan de respectievelijke gesprekspartners aangeboden ter aanvulling en correctie. Nadat instemming met het gespreksverslag van elk van de interviews is verkregen zijn de relevante berekeningen toegepast. De uitkomsten daarvan zijn de basis voor het voorliggende verslag en de daarin gepresenteerde getallen. Ook deze werkwijze wordt verder uitgewerkt in bijlage 2.

3.3 Grenzen en beperkingen van de methodiek

De motivatie van mensen om bepaald werk te verrichten varieert sterk. Betaald werk wordt zelden alleen maar verricht omdat er een betaling tegenover staat. Plezier in het werk, contact met andere mensen, het idee iets bij te dragen aan een groter geheel zijn vaak ook van belang. Datzelfde geldt ook voor vrijwilligerswerk, zij het dat vrijwilligers - per definitie - geen betaling voor het werk ontvangen. De motieven om dat vrijwilligerswerk te doen variëren eveneens sterk en kunnen overeenkomen met die voor het betaalde werk. Voor het onderzochte werk in Lelystad geldt dat een aantal vrijwilligers dit werk een uiting vinden van hun geloof. Zij bieden tijd en inzet aan en krijgen daarvoor veel terug. Zij verrichten hun vrijwilligerswerk meestal niet om op te vallen. Een nauwkeurige registratie van het werk, van de duur zowel als de zwaarte, zoals bijvoorbeeld bij betaalde beroepsarbeid plaatsvindt, is mee daarom niet gebruikelijk bij vrijwilligerswerk. Als gevolg daarvan gaat het bij metingen (uren, deel-

⁷ De econoom prof dr. J.B. Opschoor gaf aan in een gesprek met de auteur dat het vrijwilligerswerk economisch wellicht sowieso positief geduid moet worden omdat mensen het van belang vinden daaraan hun tijd te besteden. De hier gekozen werkwijze is in die opvatting aan de voorzichtige kant.

⁸ Zie voor de weergave van de verschillende gesprekspartners en andere betrokkenen bij het onderzoek bijlage 1.

nemers) van vrijwilligerswerk vaak om schattingen en extrapolaties. Dit onderzoek ontkomt daar niet aan. Hierbij vindt zowel overschatting als onderschatting plaats. Bij dit onderzoek is - zoals steeds bij de bepaling van het maatschappelijk rendement van vrijwilligerswerk - de regel toegepast dat overschatting een grotere fout is dan onderschatting. Bij de bepaling van het maatschappelijk rendement van vrijwilligerswerk gaat het primair om het zichtbaar maken van dit werk. Uitkomsten zijn daarom steeds 'de minimaal waargenomen uitkomsten' - hetgeen is op te vatten als een beperking aan de methodiek.

Daaraan gekoppeld geldt een tweede beperking die we bij het vrijwilligerswerk in beeld moeten hebben: de bescheidenheid en vanzelfsprekendheid waarmee veel vrijwilligers zich inzetten. Het werk is nodig, de vrijwilliger heeft er plezier in of doet zulke ervaringen op in het vrijwilligerswerk dat daarmee perspectieven op een andere (betaalde of vrijwillige) baan na afloop van het vrijwilligerswerk aanzienlijk zijn toegenomen – en dat is genoeg motivatie om het daadwerkelijk te doen. Een registratie van het werk maakt het minder anoniem, focust meer dan soms gewenst is op de persoon die het werk verricht. Vanuit die houding onderschatten vrijwilligers soms hun eigen inzet en de tijd die ze daarin investeren. Ook in dit onderzoek vond eerder onderschatting dan overschatting plaats van het aantal uren dat vrijwilligers zich hebben ingezet. Deze bescheidenheid laat overigens onverlet dat vele vrijwilligers trots zijn op het werk dat ze doen; ze ervaren het zelf als een bijdrage aan de gemeenschap die zij dienen.

Een derde beperking ligt in het feit dat er wordt gevraagd naar een situatie die men zich dient te herinneren. Er wordt gekeken naar een voorbije periode, in dit geval het jaar 2008. Welke activiteiten zijn georganiseerd? Wat was het belang? Hoeveel mensen hebben meegewerkt? Hoeveel tijd was iedereen er bij betrokken? Het zijn vragen die zelden of nooit beantwoord worden – laat staan geregistreerd – tijdens het vrijwilligerswerk zelf. Achteraf een gebeurtenis te binnen brengen, zich herinneren – het kan leiden tot vertekening van die gebeurtenis. De aannames hierbij zijn dat er een vertekening naar twee kanten plaatsvindt (te rooskleurige herinnering of te beperkte herinnering van het verrichte werk) die compenserende effecten heeft, en dat men zaken vergeet. Een andere aanname is dat de respondenten geen activiteiten hebben verzonnen maar dat ze er wel één of enkele zijn vergeten. Gevolg is opnieuw dat het gerechtvaardigd is te spreken in termen van 'minimaal deze uitkomst'.

Een vierde beperking betreft het feit dat in dit onderzoek niet de werkzaamheden zijn opgetekend uit de mond van elke individuele medewerker of vrijwilligers. Informatie is verzameld via één of enkele centrale personen binnen elk van de stichtingen. Aan hen is gevraagd een inschatting te maken van het aantal medewerkers en/of vrijwilligers, dat bij een activiteit betrokken is, alsook van het aantal uren dat zij daaraan gemiddeld hebben besteed. Het betreft daarmee veelal een extern oordeel. Ook hier kan het resultaat afwijken van de werkelijkheid. De interviewer heeft hierbij gezocht naar controles in het gesprek, die leiden tot een zo precies mogelijke inschatting. Daarnaast is bij twijfel steeds een lage variant gekozen.

Van geheel andere aard is de beperking die voortkomt uit de vraag die bij de inzet van vrijwilligers in het algemeen te stellen is: Hoe goed doen zij hun werk? De vraag gaat over het effect van hun inzet. Het antwoord kan eenvoudig zijn als het gaat om bijvoorbeeld het samenstellen van een voedselpakket: een vrijwilliger moet er voor zorgen dat er pakketten komen voor éénpersoonshuishoudens, voor twee personen of voor meer. Gerealiseerd effect is dan gelijk (pakketten zijn klaar) aan beoogd effect. Bij de begeleiding van mensen in crisissituaties is het moeilijker een maat aan te leggen. Heeft de begeleiding een positief effect? En op welke termijn is dat effect gemeten? Een positieve uitkomst op korte termijn kan op lange termijn wel eens heel frustrerend uitpakken. En andersom. Los van de vraag of oorzaak en gevolg in dit soort situaties zo eenduidig zijn (Waarom is bijvoorbeeld bij de één het effect zo veel anders dan bij de ander?), speelt ook mee dat een waardeoordeel over dit soort situaties samenhangt met de waarden die men zwaarwegend vindt bij de beoordeling. Dit onderzoek gaat niet in op dit type van beoordelingen.

Dit heeft ook direct gevolgen voor een andere discussie: die omtrent de effectiviteit en de efficiëntie van de inzet. Zouden professionals van de Maatschappelijke Dienstverlening of van een Bureau voor Jeugdhulp het beschreven werk niet veel sneller kunnen doen dan de vrijwilligers of de beroepskrachten binnen de IDO-stichtingen? Het antwoord zou bevestigend kunnen zijn wat betreft die efficiëntie.

Tegelijk komt de vraag op hoe de efficiëntie wordt beoordeeld. Is hierbij een kritisch facet dat een vrijwilliger 10% meer tijd nodig heeft dan een professional? En duiden we die 10% dan negatief? Of is het juist positief dat een vrijwilliger iets meer tijd heeft om contact met mensen te hebben, echt een praatje te maken en niet werkzaamheden binnen een vastgestelde tijd moet uitvoeren? Ook die discussie is niet opgenomen in de methodiek. Dit onderzoek en deze methodiek zijn immers niet primair een methode om de vraag naar de zin van allerlei activiteiten in de samenleving te stellen. Daar zijn andere, meer overkoepelende mogelijkheden voor.

Een laatste opmerking omtrent de methodiek betreft de periode waarvoor de waardebeoordeling geldt. Wij hebben steeds gevraagd naar de activiteiten die hebben plaatsgevonden in het jaar 2008. De gepresenteerde geldbedragen zijn weergegeven in Euro's van 2009.

4 Resultaten

In dit hoofdstuk is de aandacht gericht op de resultaten per onderzochte stichting. Daarbij gaat het om een viertal indicatoren, nl. de verrichte activiteiten, het gewerkte aantal uren, de waarde in Euro's van die uren en het berekende maatschappelijk rendement daarvan. In hoofdstuk 5 vindt een sommering van de resultaten plaats waarbij deze vervolgens worden afgezet tegen de financiële investeringen die hiermee gepaard gaan.

4.1 Stichting Inloophuis Waterwijk

Inloophuis Waterwijk is een makkelijk toegankelijk Inloophuis, dat verschillende functies tegelijk vervult. Zo biedt het allereerst de ruimte voor ontmoeting en een luisterend oor, vier dagen per week een warme maaltijd, een plek om elkaar te ontmoeten én doorverwijzing naar de schuldhulpverlening, mocht dat nodig zijn. Het is daarmee in feite een multifunctionele ruimte die tal van synergetische effecten oproept.

Tijdens het interview maken de gesprekspartners duidelijk dat het Inloophuis in het algemeen weinig moeite hoeft te doen om voldoende vrijwilligers te werven. Duidelijk is dat binnen dit huis grote nadruk wordt gelegd op een goede begeleiding van de vrijwilligers. De informanten erkennen dat dit voor het Inloophuis relatief makkelijk is vanwege en de goede keuken én de regelmatige opstelling én de huisvesting van de Schuldhulpverlening in dit pand.

VEELKLEURIGE MENSEN

Het Inloophuis is een huis waar ieder zijn eigen plek mag hebben: niet alleen bezoekers, maar ook vrijwilligers. Een plaatje daarbij: terwijl een allochtone moslimvrouw samen met de andere gastvrouwen koffie en aandacht schenkt aan de bezoekers, staan in de keuken een jongeman met een verstandelijke beperking, een vrouw die haar taakstraf uytient en een VMBO-leerling uit voormalig Joegoslavië (in het kader van de maatschappelijke stage) zij aan zij te koken voor de gasten.

Een greep uit de activiteiten, taken en bezigheden van vrijwilligers en professionals

- Wekelijks een multiculturele maaltijd verzorgen waarbij de gasten ook uitgenodigd worden vanuit hun achtergrond bij te dragen aan keuzes voor het menu, aan de bereiding en bediening
- Drie maal per week een andere warme maaltijd verzorgen met inkoop, bereiden, opdienen en afwassen
- Bestuursvergaderingen
- Paasbrunch
- Foto's maken voor de Inlooppers
- Artikelen schrijven voor de Inlooppers
- Vermenigvuldigen en rondbrengen Inlooppers
- Ontvangst cliënten door vrijwilligers
- Aanhoren levensverhalen door vrijwilligers
- Begeleiden van mensen in crisissituaties
- Verzorgen vrijwilligersavonden waarbij 'moeilijke' thema's worden besproken
- Begeleiden van stagiairs
- Naaicursus verzorgen, zodat mensen vaardigheden ontwikkelen om zelf kleding te maken en/of te repareren
- Eén op één begeleiding van vrijwilligers bij hun werk
- Sorteren en verkopen van tweede hands kleding
- Vrijwillige bijdrage van professionals aan scholing van de vrijwilligers op specifiek gebied
- Openstellen internetcafé
- Internetcursus verzorgen
- Begeleiding bieden bij begrafenissen
- Crisisopvang
- Basiscursus gezond koken
- Begeleiding van mensen die een taakstraf opgelegd hebben gekregen
- Gratis verzorgen van haarverzorging door medewerksters kapsalon

POSTCODELOTERIJ

Het televisiespotje van de Postcodeloterij maakte in een halve minuut duidelijk hoe het IDO de mensen, die op allerlei facetten in de knel zijn geraakt, op elkaar aansluitende hulp bood:

- in de inloophuizen met een luisterend oor en saamhorigheid tegen eenzaamheid
- met concrete schuldhulpverlening en praktische hulp van ISL voor schulden en verdwaling in een ingewikkelde maatschappij
- met wekelijkse voedselpakketten van de Voedselbank voor de vele mensen op of onder het bestaansminimum.

- Rondleiden en vertellen over het werk aan politici en beleidsambtenaren
- Steun bieden bij (ver-)bouw en uitbreiding van het pand zodat de aannemer minder betaalde uren hoeft in te zetten
- Begeleiden van leerlingen bij hun maatschappelijke stage
- Deelname aan bouwcommissie
- Overleg voeren met technische specialisten inzake verbouw

Het werk van vrijwilligers en professionals omvatte in 2008 in totaal 12.621 uur ofwel ruim 8 full time banen (fte, bij een effectieve tijdsbesteding per fte van 1.500 uur). Uitgedrukt in geld komt deze inzet neer op € 501.006. Het maatschappelijk rendement van de activiteiten is hoog. We hebben het berekend op € 401.989 ofwel ruim 80%.

4.2 Stichting Wijzer met Open Veste

Het Inloophuis Open Veste is gevestigd aan een traverse, hetgeen de toegankelijkheid enigszins belemmert. In het huis werken vrijwilligers en professionals samen. De vrijwilligers worden met name geworven binnen de kerken, die aanvankelijk zijn gestart met dit Inloophuis. Het blijft ook binnen Open Veste, zoals elders, een uitdaging om voldoende vrijwilligers te werven. Een additionele parttime kracht is aangesteld om de coördinator te ontlasten en vrij te maken voor hulpverlening en overleg met hulpverlenende instanties. De coördinator is namens het IDO lid van de gemeentelijke klankbordgroep WMO, lid van het Participatie Platform Lokale versterking GGZ en van het Participatieplatform WWI.

Een greep uit de activiteiten, taken en bezigheden van vrijwilligers en professionals:

- Steun bieden aan vrijwilligers bij heftige situaties
- Mensen verwelkomen en hun levensverhalen aanhoren
- Zorgen voor enige rust, zodat mensen in crisissituaties het Inloophuis als een veilige plek ervaren
- Begeleiden van stagiairs
- Verstrekken van warme maaltijden
- Hulp bieden bij het gebruik van internet
- Crisisopvang
- Voorlichting aan gemeenteambtenaren en lokale politici
- Persoonlijke verzorging (manicure)
- Intake inzake verstrekking voedselpakketten Voedselbank
- Diensten draaien tijdens de openstellingen
- Verzorgen inloopspreekuur waarbij de cliënten in een vertrouwde omgeving en vertrouwelijk hun moeilijkheden kunnen voorleggen en bespreken
- Verzorgen van trainingdagen voor vrijwilligers met inzet van externe deskundigen
- Verzorgen crisisopvang
- Bestuursvergaderingen voorbereiden
- Begeleiden van beroepskrachten vanuit het bestuur
- Deelname aan algemeen overleg van het IDO
- Zondagmiddag gesprek
- Steun bieden bij het invullen van formulieren en bij de gang door de instituties
- Aanschrijven van donateurs
- Verzorgen van de administratie

BASISBEHOEFTE

Zij kwam in Inloophuis Open Veste terecht om een voedselpakket aan te vragen. Tijdens het kennismakingsgesprek werd duidelijk dat dit niet haar enige probleem is. Zij woont samen met haar partner - die een drugsverslaving heeft - in een garage die zij via een particulier huurt voor € 400 per maand. Zij heeft een wisselend inkomen via een uitzendbureau. Beiden slapen onder een oude deken op een oud matras op de grond. Er is geen eten, geen mogelijkheid om te koken, helemaal niets. Vanuit het IDO en het bijbehorende netwerk hebben wij voor mevrouw en haar partner kunnen regelen dat er dezelfde dag nog een noodpakket is bezorgd. Een bed met een goed matras en beddengoed worden geregeld en tot één en ander is uitgezocht wordt er elke 6 weken een envelop met leefgeld gegeven. Dat is helpen waar geen helper is.

SIGNAAL

Een opzienbarend verzoek kwam in 2008 van het Psychiatrisch Ziekenhuis te Lelystad: "Mogen wij bij jullie komen praten over psychische aandoeningen en hoe daar mee om te gaan? Want wij zien dat jullie een belangrijke signaalfunctie hebben, die zeer preventief zou kunnen uitwerken."

Het werk van vrijwilligers en professionals ten behoeve van het werk van de Open Veste vroeg in 2008 in totaal 7.222 uur werk, ofwel ruim 4,8 fte. De waarde van de verrichte arbeid is berekend op € 295.614 terwijl het maatschappelijk rendement is berekend op € 194.640. Dit komt neer op ruim 65%.

4.3 Stichting IDO Schuldhulpverlening Lelystad

De Stichting ISL is gehuisvest in het pand waar ook het Inloophuis Waterwijk zit. Dat maakt de drempel om binnen te komen relatief laag; veel gasten maakt een extra gast minder opvallend. ISL vervult een functie die zeer sterk wordt afgestemd met de Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland, dat ook een eigen afdeling heeft voor de schuldhulpverlening. Het feit dat beide organisaties dezelfde taken verrichten maakt het logisch dat onderling voldoende en effectief overleg wordt gevoerd. Het feit dat ISL niet binnen een meer gebureaucratiseerde setting hoeft te werken, vergroot de flexibiliteit en geeft meer ruimte om tijd en zorg te besteden aan cliënten die het qua financiën, gedrag, sociale omgeving enz. extra moeilijk hebben. Dat heeft mee te maken met het feit dat vrijwilligers zich minder laten binden aan regels omtrent werktijden, compensatie, verlof enz. Dat kan vertragend werken omdat overdracht van informatie niet steeds direct plaats vindt, maar het kan evenzeer voordelig uitpakken omdat de vrijwilliger niet hinder hoeft te ondervinden van interne processen. Dat staat overigens los van de vraag naar de competentie en betrouwbaarheid van de uitvoerders. Het zal duidelijk zijn dat binnen deze stichting een hoge mate van vertrouwelijkheid moet worden gegarandeerd aan degene die een beroep op de diensten doet.

Een greep uit de activiteiten, taken en bezigheden van vrijwilligers en professionals

- Intake door daartoe opgeleide en gespecialiseerde vrijwilligers
- Ontvangst en primaire begeleiding van cliënten, die zich voor het eerst melden
- Beoordeling van de situatie, onderzoeken van mogelijkheden, vastleggen van protocollen en voorstellen van mogelijkheden
- Trajectbegeleiding van cliënten door daartoe opgeleide specialistische vrijwilligers
- Nazorg om terugval in vorig gedrag te vermijden
- Coaching van de vrijwilligers bij de uitvoering van hun werk
- Verzorgen van een budgetteringscursus, mee uitgevoerd door daartoe aangezochte externe specialisten
- Deelnemen aan bestuursvergadering
- Begeleiding bieden aan de coach
- Ontwikkelen van de mogelijkheid om schuldhulpverlening aan huis uit te voeren
- Training van vrijwilligers voor hun specifieke taken
- Verzorgen van de PR van de Stichting
- Overleg voeren met MDF over individuele cliënten
- Processen stroomlijnen voor cliënten die recht hebben op steun vanuit de Voedselbank
- Begeleiding bieden aan de processen tot resocialisatie en reïntegratie van cliënten
- Overleg voeren met de woningstichting over (voorkomen van) huisuitzettingen
- Beleidsoverleg voeren met de burgerlijke gemeente
- Deelname aan het bestuur van de Koepelstichting van IDO met daaruit voortkomende werkzaamheden

HUISUITZETTINGEN

In 2006 - 2007 werden in het kader van een proefproject, dat ISL met Centrada gestart is, 18 huisuitzettingen voorkomen. Er worden bedragen genoemd tussen de € 10.000 en € 50.000, die een ontruiming de samenleving kost. Dat betekent dat ISL voor de samenleving een bedrag tussen de € 180.000 en € 900.000 heeft bespaard.

Bron: jaarverslag 2007

Voor 2008 heeft ISL 10 huisuitzettingen voorkomen - blijkt uit het gesprek dat met het oog op dit onderzoek is gevoerd. Dat bespaart de samenleving minimaal € 100.000.

NAAR DE KAPPER

In december 2008 bood een kapsalon in Lelystad aan om alle gasten van de Inloophuizen en cliënten van de IDO Schuldhulpverlening Lelystad (ISL) vlak voor het Kerstfeest gratis te knippen. Een prachtig kerstgeschenk. 65 mensen voelden zich mooier dan in jaren. En kapsters merkten met ontroering dat zij met dit gebaar zoveel mensen iets heel bijzonders gaven: zij lieten deze mensen zich weer mens voelen!

Binnen de Stichting ISL werken relatief veel vrijwilligers die met vertrouwelijke, zeer persoonlijke situaties en informatie moeten omgaan. In de trainingen voor dit werk wordt deze verantwoordelijkheid zeer duidelijk naar voren gebracht. Tegelijk vindt hierop ook een selectie plaats door de coördinator van de ISL

(die tevens coördinator van het Inloophuis is). Desondanks blijkt het niet moeilijk om voldoende en gekwalificeerde vrijwilligers te vinden. De wijze waarop zowel het Inloophuis als de ISL deze vervolgens weten te binden, heeft ongetwijfeld te maken met de wijze waarop de vrijwilligers zijn gevonden en begeleid. Binnen ISL is in 2008 voor in totaal 15.196 uur werk verricht. Dit komt neer op ruim 9 fte. De waarde van de werkzaamheden is berekend op € 709.977 terwijl het maatschappelijk rendement hiervan hoog is met € 660.047 ofwel 92%.

4.4 Stichting Voedselbank De Korenaar

De voedselbank 'draait' geheel op vrijwilligers – die soms meer dan de helft van de werkweek wijden aan deze organisatie. Het bestuur is er op gericht voldoende en goede contacten te hebben zodat zij op een effectieve manier hulp kunnen bieden aan mensen binnen Lelystad, die hiervoor in aanmerking komen. Dat is de primaire inzet van de voedselbank. Tegelijk echter heeft de stichting ook een doelstelling in het 'verzamelen van voedsel'. Logisch als startpunt voor de herverdeling maar tegelijk levert dit ook een ander effect op: vermijden van afval. Als soms bij de productie van voedsel een oppervlakkige fout is gemaakt (in de zin van: een wikkel is verkeerd bedrukt zodat de inhoud van het potje niet volledig correspondeert met hetgeen er op de wikkel staat), dan is de partij in principe rijp voor de afvalberg. De voedselbanken in Nederland zijn in staat om deze volwaardige voeding binnen de gestelde termijn (vanwege de uiterste houdbaarheidsdatum) bij eindconsumenten af te leveren. De doorlooptijd van een product via de 'normale' distributiekanaalen is voor veel voedingsmiddelen gauw meer dan een maand. Voedselbanken kunnen binnen drie weken leveren, waardoor zij in feite afval vermijden. Deze vorm van vermeden kosten zouden heel eenvoudig toegerekend kunnen worden aan de voedselbanken. Voor De Korenaar is berekend dat het zou gaan om ca 100 ton voedsel per jaar – waarbij minimaal rond de helft ook te karakteriseren is als 'vermeden afval'⁹. Bij een indicatief storttarief van € 95 per ton komt dit neer op € 9.500 per jaar binnen Lelystad¹⁰. Ook anderszins dient de Voedselbank meer dan één doel. Binnen de regio wordt 7 maal per week (op zaterdag twee maal) de niet verkochte broden opgehaald bij de bakkende bakkers. Hun eindproduct wordt in feite zo afgezet, dat zij er zelf geen concurrentie van ondervinden. Additionele schade voor het bedrijf is er ook niet omdat voor de bakkers de broden geen waarde meer vertegenwoordigen. Tegelijk weten zij dat hun overproductie toch nog nuttig wordt gebruikt. Bedrijfseconomisch is het geen vruchtbare redenering maar moreel is deze zeer houdbaar voor de betreffende bakkers.

ENKELE CIJFERS VAN VOEDSELBANK DE KORENAAR		
Betreft	(31-12-2007)	(31-12-2008)
Ingeschreven gezinnen	175	173
Ingeschreven volwassenen	235	243
Ingeschreven kinderen	209	167
Pakketten voor alleenstaanden	71	72
Pakketten voor twee personen	77	79
Pakketten voor meer dan twee personen	27	22
Nieuwe inschrijvingen in gehele jaar	25	118
Uitschrijving in gehele jaar	-	207
Gemiddelde inschrijvingsduur in weken	31	48

⁹ Hierbij past de opmerking dat ten laatste afval niet vermeden wordt. Immers; als mensen het goede voedsel met het verkeerde wikkel consumeren, dan levert dat ook afval op in de vorm van de verpakking, het wikkel. Deze redenering heeft echter een limiet omdat de consument die nu het betreffende product eet anders óf niets zou eten óf een vervangende voedselbron moet hebben. In dat geval is er wel degelijk sprake van vermeden afval.

¹⁰ Dit tarief blijkt te gelden als minimaal tarief en omvat aspecten als inzameling, transport en verbranding.

Een greep uit de activiteiten, taken en bezigheden van de vrijwilligers

- Wekelijks ophalen van voedsel bij het centrale Nederlandse distributiepunt te Rotterdam
- Controles uitvoeren op de uiterste houdbaarheidsdata van de aangeleverde producten
- Administratieve verwerking van aangeleverd voedsel om vraag en aanbod op elkaar af te kunnen stemmen
- 6 dagen per week brood halen bij bakkers uit de regio
- Vaststellen van de inhoud van de pakketten op basis van aanbod van voedsel en vraag naar pakketten
- Inpakken van voedsel in de vereiste pakketten
- Voorverpakken van delen van de pakketten en opslaan in de diepvries
- Overleg voeren met andere voedselbanken in de regio
- Overleg voeren met de Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland en met de ISL over de mensen die recht hebben op een voedselpakket
- Vervoeren van voedselpakketten naar de zes uitdeelpunten
- Bezorging aan huis van voedselpakketten bij enkele mensen
- Organiseren van cursussen voor vrijwilliger over omgaan met agressief gedrag
- Bestuurswerk verrichten voor de Voedselbank
- Verzorgen voorraadbeheer
- Cliëntadministratie verzorgen
- Beleidsoverleg voeren met andere stichtingen binnen IDO
- Voedsel ophalen in de regio bij diverse leveranciers
- Onderhoud/repatriatie van diverse materialen en transportmiddelen die in gebruik zijn bij de voedselbank

Aan het werk binnen de voedselbank is in 2008 in totaal 11.682 uur besteed. De berekende waarde hiervan is € 378.193. Het maatschappelijk rendement hiervan is berekend op € 313.042; dit komt neer op ruim 82%.

4.5 De koepelstichting IDO

In de koepelstichting IDO vindt de geïntegreerde overhead plaats van de vier onderliggende stichtingen. Het beleidsmatige werk wordt met name verricht door de drie leden van het Dagelijks Bestuur (voorzitter, secretaris en penningmeester) van IDO. Doorgaans wordt dit gedaan in overleg met de vier voorzitters van de participerende stichtingen. De koepelstichting bundelt in feite de werkzaamheden die bij elke stichting afzonderlijk en identiek plaats zouden moeten vinden. Daarmee is de koepelstichting een efficiëncyslag voor al het werk binnen de stichtingen. Dat blijkt ook uit het feit dat een belangrijk deel van de fondswerving plaatsvindt via de koepel. Beleidsoverleg met de burgerlijke gemeente vindt plaats vanuit de koepelstichting. Afhankelijk van het te bespreken onderwerp wordt dan de delegatie samengesteld. Daarbij waakt het bestuur er voor verdubbelingen in werk te vermijden.

Een greep uit de activiteiten, taken en bezigheden van de vrijwilligers

- Opstellen beleidsnotitie over het vrijwilligerswerk binnen de stichtingen
- Regelmatig overleggen met de beleidsambtenaar in het Gemeentehuis
- Voorbereiden, uitvoeren en verslaan van de vergaderingen van het Dagelijks Bestuur
- Algemeen Bestuursvergaderingen met vertegenwoordigers van de deelnemende kerken
- Uitgebreide AB-vergadering (één maal per jaar)
- Verzorgen van de communicatie naar de achterban van de deelnemende kerken
- Coördineren van de activiteiten van de bouwcommissie
- Opstellen van een notitie m.b.v. een notaris over de gewenste bestuurlijke structuur van IDO
- Opstellen van een notitie over de noodzakelijke vormen van verzekeren (gebouwen, vrijwilligers, personeel, bestuur) binnen IDO
- Opstellen van visiedocumenten voor het algemeen beleid
- Jaarlijks bezoek brengen en rapporteren aan de bijdragende fondsen en instellingen
- Opstellen van de algemene begroting en dito financieel verslag
- Verzorgen van de algemene PR
- Bijhouden van de website voor IDO en onderliggende stichtingen
- Inzet vakmatige expertise aan de website-werkgroep
- Coaching van het vast personeel van de verschillende stichtingen
- Overleg voeren met de betreffende wethouder(s)
- Bieden van noodhulp (“Het kan niet maar moet toch”)
- Verzorgen van de algemene financiële administratie van IDO en bijbehorende stichtingen

Aan het werk van de koepelstichting hebben de vrijwilligers in 2008 in totaal 4.388 uur bijgedragen. Daarbij moet – ter vermijding van dubbeltellingen – worden gemeld dat de voorzitters van de deelnemende stichtingen hun normale tijdsinzet verdisconteerd hebben via hun eigen stichting. Zij zouden immers niet in het DB-IDO zitten als zij geen voorzitter van één van de andere stichting zouden zijn. Als zij echter t.b.v. de koepelstichting een beleidsnotitie opstellen of een vertegenwoordiging voor hun rekening nemen, dan is de daarmee verbonden tijd toegerekend aan IDO.

De waarde van al dit werk is berekend op € 209.822. Het maatschappelijk rendement hiervan is laag; de berekening komt uit op € 45.376 ofwel ruim 21%. Deze uitkomst is logisch. Per definitie is het maatschappelijk rendement voor overheadwerk o. Het voor de koepelstichting berekende maatschappelijk rendement komt vooral voort uit de begeleiding die op verschillende plaatsen wordt geboden.

5 Discussie over de resultaten

De cijfers uit hoofdstuk 4 zijn berekende uitkomsten. Dat rechtvaardigt niet een precieze uitkomst op hele Euro's. Voor de discussie over de uitkomsten geldt in het vervolg de afronding van de uitkomsten, zoals die in tabel 1 zijn weergegeven.

Tabel 1 Uitkomsten van berekeningen voor de verschillende stichtingen voor 2008

Stichting	Uren	Uren in (A)	MR in (B)	B:A
IWW	12.600	501.000	401.000	80 %
Open Veste	7.200	295.000	194.000	65 %
Schuldhelpverlening	15.100	709.000	660.000	92 %
Voedselbank	11.600	378.000	313.000	82 %
Koepelstichting	4.300	209.000	45.000	21 %
Totaal IDO-stichtingen	50.800	2.092.000	1.613.000	77 %

Het Inloophuis Waterwijk blijkt te fungeren als een magneet voor de uiting betrokkenheid. Er zijn voldoende vrijwilligers beschikbaar, vernieuwingen hebben plaatsgevonden (uitbreiding met een derde pand en daarna met plaatsing van een goede keuken), er is een breed pakket van diensten voor de gasten en cliënten. Het lijkt gerechtvaardigd om deze locatie te zien als de plek die goed de samenhang tussen de verschillende stichtingen toont. Mensen vinden er een warm onthaal; als uit hun verhaal blijkt dat er financieel of anderszins grote problemen zijn, dan kan de Schuldhelpverlening bijna direct handelend optreden in samenwerking met de cliënt. Dat kan er toe leiden dat de betreffende persoon toegang kan krijgen tot de diensten van de voedselbank. Ook is er toegang tot andere vormen van hulpverlening.

Alle werkzaamheden die binnen het IWW verricht worden komen neer op ruim 8 fte. Het maatschappelijk rendement van het geregistreerde werk is relatief hoog: 80% met de gemelde € 401.000 als uitkomst van de berekening. De totaal begroting voor het IWW bedroeg in 2008 € 85.700 waarvan lokale kerken en landelijke fondsen € 44.700 bijdroegen. Hier staat tegenover dat in 2008 door de gemeente Lelystad voor het werk binnen het IWW een bedrag beschikbaar is gesteld van € 26.000 (ten dele als bijdrage aan projecten, ten dele als algemene bijdrage aan het werk). De toekenning van overheidsgeld vanwege het Vogelaarproject levert voor 2008 ook nog € 15.000 op zodat het totaal van de gerealiseerde overheidsinkomsten € 41.000 bedraagt. De uitbreiding van het pand heeft er toe geleid dat het aantal voorzieningen van een goed niveau is toegenomen.

Het Inloophuis Open Veste ervaart grenzen van de fysieke capaciteit van het pand, met name waar het de individuele ontvangst van gasten betreft (onvoldoende spreekruimte). Het Inloophuis Open Veste heeft een functie voor een behoorlijk aantal gasten - en biedt daarmee de 'normale' mogelijkheden van inloophuizen. Daartoe heeft het Inloophuis een intieme en gezellige huiskamer waar gasten een warm onthaal ontvangen. Als blijkt dat er specifieke behoeften zijn, dan wordt adequaat doorverwezen naar b.v. de Schuldhelpverlening. De toegang tot hulp via de voedselbank is adequaat en direct. De totale werktijd omvat bijna 5 fte met een maatschappelijk rendement van ruim € 194.000. De totale begroting voor dit Inloophuis omvatte in 2008 een bedrag van € 64.700. Lokale en landelijke kerken en fondsen stelden € 36.700 beschikbaar. De Gemeente Lelystad heeft voor het werk van dit Inloophuis een bedrag van € 28.000 beschikbaar gesteld. Van de rijksoverheid is voor dit Inloophuis geen bijdrage begroot.

BEGRIJ EN RESPECT

Enkele malen per week zat hij daar, een magere, vriendelijke en bescheiden man. Hij sprak zacht en dronk rustig de koffie die hem door vrijwilligers werd aangereikt. In het kantoor van de coördinator sprak hij vaak zijn verlangen uit naar datgene dat verloren ging in zijn leven. Zij bood hem dan haar uitgestrekte hand, bereid tot helpen, een vriendelijk woord in donkere tijden, zij gaf hem haar tijd. Zij gaf hem begrip en het respect dat hij verdiende. Als hij dan buiten kwam, nam hij de gebroken draden met nieuwe moed weer op, tot op die dag in oktober, toen hij op 46 jarige leeftijd onverwacht uit het leven werd gerukt. Wij houden hem in herinnering en zijn dankbaar dat wij het leven van een heel bijzonder mens mochten delen.

De Schuldhulpverlening Lelystad heeft een iets mindere werkdruk gekregen omdat MDF uitbreiding van de staf kon realiseren. Dat betekent dat de vrijwilligers met iets minder druk hun cliënten konden begeleiden in 2008. ISL speelt een belangrijke rol in allerlei processen, die volgen nadat mensen contact hebben gezocht - rechtstreeks of via de beide inloophuizen. ISL begeleidt bij individuele trajecten en kan daartoe ook doorverwijzen naar voorzieningen als de voedselbank. De begeleiding door de vrijwilligers moet voldoen aan strenge criteria - redenen waarom er goede nadruk is op de begeleiding van de vrijwilligers. Het is tegelijk ook de oorzaak voor de relatief hoge inschaling van de werkzaamheden, die zijn verricht.

In 2008 zijn voor ISL voor ruim 10 fte werkzaamheden verricht met een berekende waarde van ruim € 709.000. Het maatschappelijk rendement is berekend op bijna 93%. Kerkelijke en andere fondsen en particulieren hebben in 2008 in totaal € 71.500 beschikbaar gesteld. De burgerlijke overheid droeg voor dit werk in totaal (volgens de begroting) € 69.000 bij, waarbij één van de toekenningen een gezamenlijk project met de voedselbank betrof. Bovenop de begroting is nog een bedrag van € 14.500 toegekend door de gemeente Lelystad.

De Voedselbank De Korenaar heeft in 2008 ruim 11.600 uren werk verricht via de vrijwilligers. Het berekende maatschappelijk rendement bedroeg ruim € 313.000. De totale begroting voor de Voedselbank omvatte in 2008 een bedrag van € 45.000 waarvan € 27.000 van fondsen. De burgerlijke overheid heeft hiervoor een bedrag ad € 18.000 beschikbaar gesteld.

Hier past een aanvullende opmerking. Met name de Voedselbank kan niet werken zonder dat er bijdragen in natura beschikbaar gesteld worden. Die vertegenwoordigen een waarde - van heel verschillende aard. Bedrijven stellen materialen (voedsel, non-food-items) beschikbaar om niet. Daarmee vermijden zij soms de betaling van een afvalstoffenheffing (de eerder genoemde € 95 per ton) terwijl zij ook in een aantal gevallen hun bijdrage zien als een uitdrukking van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Daarnaast hebben de beschikbaar gestelde materialen een verkoopwaarde - als de wikkel om het blik of iets soortgelijks goed zou zijn. Tot slot hebben de goederen een waarde voor de ontvanger die veelal ver uitgaat boven de verkoopwaarde omdat er eenvoudigweg geen geld is om de betreffende goederen aan te schaffen terwijl er wel een grote behoefte aan is.

De Voedselbank ontvangt ook bijdragen van instanties en groepen die het mogelijk maken de voedselhulp te geven - bij voorbeeld de stapelaar die in gebruik is, de brandstofkosten en de auto's waarmee gereden wordt. Deze zijn veelal tegen een gereduceerd tarief beschikbaar gesteld door leveranciers en vrijwilligers, terwijl soms het benodigde bedrag door een (andere) organisatie is aangeboden. Dat is dan slechts één van de mogelijke voorbeelden.

Wat de uitkomsten per afzonderlijke stichting betreft geldt - zoals aangeduid - dat de lage uitkomst voor de Koepelstichting IDO verwacht is. In die stichting wordt het beleid bepaald, van daaruit vindt overleg plaats met de belangrijkste financiers terwijl bovendien de onderlinge afstemming in deze stichting geschiedt. De koepel biedt een efficiënte manier van samenwerken, die er toe leidt dat de afzonderlijke stichtingen zich kunnen richten op de eigen taakstelling. De voorzitters van de betreffende stichtingen zijn hierbij cruciaal; zij zijn de linking-pin tussen uitvoerders en beleidsmakers. In totaal hebben allen binnen deze koepelstichting in 2008 ruim 4.300 uur aan tijd besteed aan dit werk - volgens de aannahme dat één fte overeenkomt met 1.500 effectieve uren een omvang van bijna 3 full time banen.

Binnen de koepelstichting spelen drie mensen (voorzitter, secretaris en penningmeester) een cruciale rol. Primair zijn zij niet betrokken bij één van de afzonderlijke stichtingen maar richten zij zich bij uitstek op het geheel. Belangrijk is daarbij de communicatiefunctie naar instanties buiten IDO. Deze wordt voor een zeer groot deel door de voorzitter van IDO op zich genomen - volgens een nadere bestudering van de gegevens meer dan een halve dagtaak. Daarmee is de adequate vervulling van deze taak van uiterst groot belang. Hetzelfde geldt, zij het in mindere mate, voor respectievelijk de secretaris en de penningmeester van de koepelstichting.

De werkzaamheden van de Koepelstichting IDO komen nauwelijks in aanmerking voor een overheidssubsidie. De kracht van de argumentatie daarvoor kan wel eens getoetst worden - feit is dat alleen fondsen en kerken bijdragen aan de kosten van de koepelstichting. Deze zijn voor 2008 begroot op € 11.700. Ook aan deze werkzaamheden is een (weliswaar uiteindelijk klein) maatschappelijk rendement toe te rekenen. Het komt neer op ruim € 45.000. Dit is niet op een analoge wijze als eerder is gedaan in een percentage uit te drukken.

Wat betekent dit voor het totaal van de onderzochte stichtingen? Het totaal aantal geregistreerde uren is ruim 51.000 - ofwel meer dan 34 volledige arbeidsplaatsen. De totale begroting hiervoor omvatte in 2008 € 348.500 aan kosten. Het werk van de schuldhulpverlening is naar inschatting het meest arbeidsintensief, terwijl het werk van de voedselbank het meest kapitaalintensief is. Al met al zou dan gelden dat voor elke volledige arbeidsplaats een bedrag beschikbaar is van minder dan € 10.000 - een schijntje in vergelijking tot een realistische bedrijfsvoering.

Daar staat tegenover dat het uitgevoerde werk een berekende waarde heeft van € 2.094.000. De berekening is gebaseerd op tarieven uit 2003 die slechts inflatie-gecorrigeerd zijn. Zou een nominale salarisverhoging toegerekend zijn - hetgeen alleszins redelijk zou zijn - dan zou aanvullend minimaal 10% extra gerekend kunnen worden (hetgeen zou leiden tot een bedrag van ruim € 2,3 miljoen). Het maatschappelijk rendement voor het totaal is berekend op € 1.613.000. Als ook hier een normale salarisverhoging (gezien de voorgaande jaren) van 10% zou worden toegepast dan zou het zijn neergekomen op ruim € 1,75 miljoen.

Het maatschappelijk rendement van € 1.613.000 staat tegenover een investering van de overheid in 2008 ter hoogte van € 170.500. Dit betreft zowel de landelijke als de lokale overheid. Met andere woorden: voor iets meer dan een dubbeltje zit de overheid op de eerste rang want elke 10 eurocent is bijna één Euro waard. Nog anders gezegd: elke Euro die de overheid heeft geïnvesteerd in het IDO en de daarbij behorende stichtingen heeft een besparing opgeleverd op overheidskosten van bijna € 10.00.

In een iets ruimer perspectief geldt dat de totaalbegroting van € 348.500 een maatschappelijk rendement heeft gerealiseerd van de al genoemde € 1.613.000. Simpel gesteld: per geïnvesteerde euro (door overheid en maatschappij) is er een maatschappelijk rendement van € 4,62.

Zoals elders is gesteld¹¹ is de ruilwaarde in geld slecht één - en waarschijnlijk een beperkte - indicatie van de waarde van zaken. Mensen zetten zich niet alleen in omdat ze er geld mee verdienen. De opvoeding van kinderen, de burenhulp, attent gedrag in het intermenselijk verkeer - het zijn allemaal uitingen van andere waarden dan de onmiddellijke ruil tegen geld. In die zin zijn de beschreven werkzaamheden er allemaal een uitdrukking van dat mensen meer motieven hebben om anderen te steunen dan het verkrijgen van geld. Helpen waar geen helper is - zegt en praktiseert IDO. De ruilwaarde is via dit onderzoek berekend. De waarde is echter in zichzelf onmetelijk - maar wel degelijk aanwezig en motiverend voor de inzet van vele vrijwilligers en enkele professionals binnen IDO. De vrijwillige inzet blijkt niet vrijblijvend. Met grote trouw is en wordt het werk verricht. Dat blijkt niet uit sommetjes - maar uit verhalen van zowel de vrijwilligers als de cliënten. En om die laatsten is het in eerste instantie te doen bij IDO.

¹¹ Zie bijvoorbeeld eerdere verslagen over het onderzoek naar het maatschappelijk rendement van vrijwilligersorganisaties, waarbij prof. H.J. Tieleman is geciteerd over verschillende vormen van waardenoverdracht, nl. ruil met geld, ruil zonder geld, overdracht via belastingen en tot slot reciprociteit

6 Conclusies en gevolgen

Het onderzoek naar het maatschappelijk rendement van IDO en de daaraan verbonden stichtingen heeft duidelijk gemaakt dat vele mensen zich in dit verband als vrijwilliger inzetten in Lelystad. In totaal vervullen zij werk voor meer dan 34 volledige arbeidsplaatsen. Dat werk gebeurt op een zeer effectieve manier. Het blijkt dat de waarde van het werk voor 77% direct maatschappelijk rendement heeft. Op grond van de gekozen onderzoeksmethodiek geldt sowieso dat overhead niet wordt meegerekend bij de bepaling van het maatschappelijk rendement. Dat houdt dan in dat IDO zowel de noodzakelijke overhead in de resterende 23% van de tijd verricht alsook andere zaken doet die niet direct een maatschappelijk rendement hebben, zoals zaken die betrekking hebben op directe uitingen van de levensbeschouwing die een deel van de vrijwilligers motiveert tot deze inzet. Naar alle waarschijnlijkheid zijn er maar weinig instanties binnen de sociaal-culturele setting die een dergelijk percentage weten te realiseren. Opnieuw zal hier een belangrijk motief liggen in het feit dat mensen dit werk niet doen omdat ze er een carrière in zoeken of gevonden hebben maar omdat dit werk hen zinnig voorkomt, zin geeft.

Ondertussen blijkt dat de overheid hiermee werk faciliteert dat voor de overheid uiterst lucratief is - in die zin dat een geringe inzet van financiële middelen leidt tot een hoog bedrag aan vermeden kosten. Voor de overheid als geheel geldt dat de investering van € 170.500 leidt tot een totaal bedrag aan vermeden kosten van minimaal € 1.613.000. In dit bedrag zijn niet de vermeden storkosten (minimaal € 95.000), de vermeden kosten voor huisuitzettingen (minimaal € 100.000) meegerekend. Voor de gemeente Lelystad geldt nog in sterkere mate dat zij met de steun aan IDO een gunstige deal heeft omdat in 2008 een deel - zij het gering, € 15.000 - van het overheidsgeld afkomstig is van de landelijke overheid.

Kan het IDO zonder overheidsgeld? Het verwachte antwoord is "nee". De reden hiervoor is dat het kristallisatiepunt, dat IDO is, niet functioneert zonder een kristal - in dit geval een budget voor de aanstelling van professionele begeleiders van de vele vrijwilligers bij de diverse stichtingen. Bovendien hebben die vrijwilligers een fysieke plek nodig van waaruit zij het werk kunnen doen. Zij zetten zich met hart en ziel in, leveren vele giften in natura, maar kunnen niet zonder een fysieke plek waar zij welkom zijn en gestimuleerd worden om hun kwaliteiten in te zetten en verder te ontwikkelen. Het kristal kan niet groeien zonder dat een eerste kleine kristal is ontstaan. De garantie daartoe kan alleen komen als een basisvoorziening is gegarandeerd middels de ontmoetingsplek, de begeleiding en de support voor vrijwilligers die het vele werk verrichten.

Daarbij past nog een kanttekening inzake de overhead. Zoals eerder betoogd is deze gering, zeker voor vrijwilligersorganisaties en ook in vergelijking met eerder uitgevoerd onderzoek naar het maatschappelijk rendement (kerken in Utrecht, migrantenkerken, moskeeën). De hoge efficiëntie kan worden bereikt door de hoge professionaliteit van de betrokken bestuurders binnen IDO en de daaraan verbonden stichtingen. Dit leidt niet alleen tot vakwerk, maar evenzeer tot kwetsbaarheid. In dat opzicht is de organisatieontwikkeling voor IDO nog niet ten einde. De inzet van vele en goede vrijwilligers aan de bestuurlijke kant betekent een aanzienlijke vermindering van de belasting van de aangestelde functionarissen. En het betekent dat IDO kwetsbaar is wat betreft de inzet van die enkele spilfiguren. Voorzieningen die deze kwetsbaarheid verminderen zijn voor het geheel van de gemeente Lelystad (overheid, middenveld, burgers) van essentieel belang. In dat opzicht ligt de bal - gezien de uitkomsten van het hier gepresenteerde onderzoek - bij de financiers en waarschijnlijk vooral bij de burgerlijke gemeente Lelystad. De vraagstelling heeft primair betrekking op de structurele voorziening in de kosten voor de continuïteit van de organisatie. Daarnaast is er ook een belangrijke vraag rond de uitvoer van specifieke projecten. Die projecten zijn echter niet op de huidige schaal mogelijk zonder dat een redelijke voorziening is geboden voor de structurele organisatiekosten. Anders gezegd: Je kunt niet voor een dubbeltje op de eerste rang zitten als er geen stoel is.

Bijlage 1 Bij het onderzoek betrokkenen.

Bij het onderzoek is een aantal personen en instanties betrokken geweest.

Het betreft:

Vanuit de Stichting IDO

- De heer Alle Broersma, voorzitter
- De heer Henk Slager, secretaris
- De heer Arno Valkhof, penningmeester

Vanuit de Stichting Inloophuis Waterwijk

- Mevrouw Riet van der Honing, voorzitter
- De heer Jan van Opstal, coördinator

Vanuit de Stichting Wijzer met Inloophuis Open Veste

- De heer Reinder Spriensma, voorzitter
- De heer Gijs Romeijn, penningmeester
- Mevrouw Yvonne vom Kothen, coördinator

Vanuit de Stichting ISL

- De heer Dick Pasman, voorzitter
- De heer Jan van Opstal, coördinator

Vanuit de Stichting Korenaar (Voedselbank)

- De heer Hans de Vries, voorzitter
- De heer Ben Olde Rikkert, secretaris
- De heer Menno Wieringa, bestuurslid beleidszaken
- De heer Ed Grondel, penningmeester
- De heer Ger Postma, coördinator vrijwilligersbeleid
- De heer Jan Sonneveldt, logistiek coördinator

Het onderzoek is uitgevoerd door de heer Jaap van der Sar, coördinator Vakgroep Educatie van de Stichting Oikos. Hij heeft daartoe medio december een introductiegesprek gevoerd met een aantal leden van het Dagelijks Bestuur van de Stichting IDO. Feitelijke interviews hebben plaatsgevonden op woensdag 14 en donderdag 15 januari 2009 in Lelystad. Daarna hebben contactpersonen voor elke stichting de geregistreerde waarnemingen beoordeeld en waar nodig gecorrigeerd en aangevuld. De zo verkregen gegevens zijn basis voor dit rapport.

Het onderzoek is gefinancierd uit giften van de volgende fondsen en instellingen:

- Kerk in Actie.
- SIOC
- Skan-fonds
- PIN

Bijlage 2 Verwerking van de gegevens

De kwantitatieve gegevens over de activiteiten van Stichting IDO en de daarin deelnemende stichtingen vereisen een bewerking om uiteindelijk inzicht te kunnen geven in het maatschappelijk rendement. Om berekeningen en analyses op basis van de activiteitenoverzichten te kunnen uitvoeren, zijn van alle activiteiten bepaalde gegevens ingevoerd. Het betreft:

- A. De stichting van waaruit het werk wordt gedaan.
  - B. Het aantal personen dat het werk uitvoert of de activiteit mede mogelijk maakt.
  - C. Het gemiddeld aantal uren dat per persoon wekelijks aan deze activiteit besteed wordt.
  - D. Het aantal weken per jaar dat de persoon de beschreven activiteit uitvoert.
- Op grond van de bovenstaande gegevens is het mogelijk om te bepalen wat het totaal aantal uren is dat per jaar in een activiteit wordt geïnvesteerd. Dit getal wordt verkregen door de gegevens onder b, c en d met elkaar te vermenigvuldigen - uitkomst P.
- E. Het tarief dat in de Thuiszorg voor vergelijkbaar werk gerekend zou worden.
  - F. De mate waarin binnen het geregistreerde werk sprake is van een maatschappelijk rendement, zoals eerder gedefinieerd. Dit is uitgedrukt in een percentage.
- Op de gebruikte tarieven en percentages volgt verderop in deze bijlage een toelichting.
- De waarde van het uitgevoerde werk, uitgedrukt in Euro's, kan nu worden berekend door uitkomst P te vermenigvuldigen met het tarief als bedoeld onder E. Het maatschappelijk rendement is te bepalen door de uitkomst van de voorgaande vermenigvuldiging nogmaals te vermenigvuldigen, ditmaal met een percentage, zoals genoemd onder F.

De aspecten E en F behoeven uitleg. Wat betekent het dat aan een bepaalde activiteit een bepaald tarief gekoppeld wordt? Binnen de verschillende stichtingen vindt veel werk plaats door vrijwilligers, stagiairs. Het gebeurt om niet. Het is mogelijk te berekenen wat de samenleving kwijt zou zijn aan uitgaven als niet de vrijwilligers, maar betaalde krachten (binnen de overheid of een organisatie, non-profit of profit) het betreffende werk zouden uitvoeren. Wat prijsstelling betreft is aansluiting gezocht bij een sector die op een aantal gebieden overeenkomsten vertoont met de inzet binnen de IDO-stichtingen: de zorgsector. Zie ook de toelichting verderop in deze bijlage.

Hoe is te bepalen of en in welke mate een activiteit een maatschappelijk rendement heeft? In dit onderzoek hanteren we een aantal vragen om te bepalen of en in welke mate een activiteit van een afdeling maatschappelijk rendement heeft. Is er sprake van uitgespaarde kosten voor andere organisaties? Bestaat er van dit werk een equivalent in het officiële beroepscircuit? Heeft de activiteit alleen een functie binnen de afdeling, of ook voor de samenleving als geheel? Wordt de activiteit maatschappelijk hoog gewaardeerd?

Om te kunnen berekenen wat de samenleving kwijt zou zijn aan uitgaven als betaalde krachten het werk zouden uitvoeren dat mensen binnen de verschillende IDO-stichtingen nu vrijwillig doen, moet aan de werkzaamheden een tarief gekoppeld worden. Wat prijsstelling betreft is, in navolging van eerdere onderzoeken naar het maatschappelijk rendement van vrijwilligersorganisaties^{12,13}, aansluiting gezocht bij een sector die op een aantal punten overeenkomsten vertoont met de inzet binnen organisaties als het IDO: de zorgsector. Voor deze sector bestaan tariefstellingen, vastgesteld

¹² J. van der Sar, Van Hartel! Onderzoek naar het maatschappelijk rendement van de Protestantse Gemeente in Utrecht. Stichting Oikos, Utrecht, 2004, 38 blz.

¹³ Jaap van der Sar en Roos Visser, Gratis en waardevol. Rol, positie en maatschappelijk rendement van migrantenkerken in Den Haag. Stichting Oikos, Utrecht, 2006, 42 blz.

door het College Tariefstelling Gezondheidszorg (CTG). In de volgende tabel staan de uurtarieven die het CTG voor het jaar 2003 hanteerde. In de laatste kolom is weergegeven wat het tarief is in prijzen van 2009 - omdat de resultaten in dat jaar worden gepresenteerd zodat ook de Euro van dat jaar als referentie dient. Met de bedragen in die kolom is gerekend tijdens dit onderzoek

Tabel 2: Tarieven volgens het CTG

Nr.	Werksoort	Tarief 2003	Tarief 2009 (berekend)
1	Alpha-hulp	€ 12,70	€ 14,06
2	Huishoudelijke verzorging	€ 26,70	€ 29,56
3	Verzorging	€ 34,10	€ 37,75
4	Gespecialiseerde verzorging	€ 42,90	€ 47,49
5	Verpleging	€ 58,90	€ 65,20
6	HBO/WO in deze sector	€ 75,00	€ 83,03

Het laatste tarief (nr. 6) is een gemiddelde tussen het voorlaatste tarief en het tarief dat voor een arts staat die als consultatiearts werkzaam was.

Om twee redenen is gekozen om vanuit deze tarieven uit 2003 te werken. Ten eerste vergemakkelijkt het de vergelijking met eerder onderzoek naar het maatschappelijk rendement van religieuze organisaties, omdat hierbij ook steeds gebruik is gemaakt van de tarieven uit 2003. Deze zijn als uitgangspunt gebruikt, waarop vervolgens een inflatiecorrectie voor de jaren 2003 t/m 2008 is toegepast¹⁴. Deze komt in totaal neer op een correctie van 10,7%¹⁵. De tweede reden is dat de overheid na 2003 het financieringssysteem binnen de zorgsector aangepast heeft, waardoor voor latere jaren geen vergelijkbare lijst met tarieven beschikbaar is. Beide argumenten samen leiden tot het zelfde soort van berekeningen in verschillende onderzoeken van Oikos, die daardoor vergelijkbare uitkomsten biedt.

Om aan de activiteiten, die het IDO en daarin samenwerkende stichtingen ondernemen, een bepaald tarief toe te kennen zijn ze vergeleken met de verschillende werksoorten binnen de zorgsector. Waar werkzaamheden niet direct vergelijkbaar zijn, is een inschatting van het niveau gemaakt. Daarbij is rekening gehouden met de zwaarte van het werk en de verantwoordelijkheid die het met zich meebrengt, evenals met de instructie, opleiding of ervaring die het vereist. In enkele gevallen is gezocht naar een analoge arbeid binnen de eerder onderzochte kerkgemeenschappen.

INSCHATTING VAN HET MAATSCHAPPELIJK RENDEMENT VAN ACTIVITEITEN

Als de tarieven bekend zijn, is de volgende vraag wat het maatschappelijk rendement van een activiteit is. Welke toerekening wordt aan het werk gekoppeld? Binnen de gehanteerde methodiek drukken we het maatschappelijk rendement van werkzaamheden uit in een percentage. Aan de hand van een aantal criteria bekijken we of en in welke mate een activiteit maatschappelijk rendement genereert. Daarbij worden de volgende vragen gesteld:

- Is er sprake van uitgespaarde gelden voor andere organisaties in de samenleving?
- Bestaat er van dit werk een vergelijkbare variant in het officiële beroepscircuit?
- Heeft de activiteit alleen een functie binnen de afdeling, of ook een functie voor de rest van de samenleving (waarbij moet worden opgemerkt dat de afdeling van IDO en de daarin samenwerkende stichtingen natuurlijk ook deel uit maken van de samenleving)?
- Wat is de maatschappelijke waardering van het werk?

Van sommige activiteiten is het maatschappelijk rendementspercentage eenvoudig te bepalen, bijvoorbeeld bij overhead werkzaamheden. Standaard is toegepast dat praten over het werk niet het werk zelf is, zodat hier 0% is gerekend. Aan een deel van de activiteiten is een rendement van 100% toegekend.

¹⁴ Zie <http://www.stichtingoikos.nl/inflatietabel>

¹⁵ Hierbij is duidelijk dat er ook een lage variant is toegepast bij deze tariefstelling. Immers, naast de inflatiecorrectie is aan bijna elke beroepskracht in de afgelopen jaren ook een reële loonsverhoging toegekend.

Het betreft werkzaamheden die samenvallen met werk dat in bijvoorbeeld de zorg- en hulpverleningssector wordt verricht: crisisopvang, ondersteuning bij schulden, begeleiden bij de gang door de instituties van cliënten.

Inschattingen in het gebied tussen 0 en 100% vragen om een aantal afwegingen. Daarbij is de volgende schaal gebruikt:

0%	De activiteit betreft een puur interne activiteit met geen directe effecten op de samenleving als geheel. Eveneens is dit percentage toegekend als er sprake is van overhead.
25%	De activiteit vervangt op enige wijze een activiteit die ook elders in de samenleving georganiseerd wordt. Het voornaamste doel van dit werk ligt echter binnen de afdeling.
50%	De activiteit heeft evenzeer een functie binnen de organisatie als naar de gehele samenleving. Een maatschappelijke bijdrage leveren is misschien niet het hoofddoel van de activiteit, maar is er wel een belangrijk effect van.
75%	De activiteit is in vele opzichten vergelijkbaar met (betaald) werk dat ook elders in de maatschappij gedaan en financieel gewaardeerd wordt. Impliciet of expliciet wordt ook een eigen (religieus) doel gediend. Het is het mogelijk dat in de activiteit nog een zeker overhead aspect is te zien, waardoor een toekenning van 100% niet gerechtvaardigd is.
100%	Voor dit werk is direct en volledig een equivalent in de rest van de samenleving aanwijsbaar.

Bijlage 3 Stichting Oikos

Stichting Oikos is een oecumenische organisatie die zich sterk maakt voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling. Oikos spoort politici én burgers in Nederland aan om actie te ondernemen tegen armoede en onrecht in de wereld. Oikos doet dit door campagnes, lobby, workshops en diverse activiteiten uit te voeren rond verschillende thema's. Oikos voert haar werkzaamheden uit onder drie thema's: 'Internationale financiële verhoudingen', 'Duurzaamheid, Ontwikkeling en Technologie' en 'Globalisering en Identiteit'. Oikos richt zich in haar werk met name op Nederland omdat noodzakelijke veranderingen niet alleen in het Zuiden maar zeker ook in het Noorden en Westen van de wereld moeten plaatsvinden.

DE THEMA'S VAN OIKOS

De woorden 'duurzaamheid' en 'ontwikkeling' klinken ons zo vertrouwd in de oren, dat we misschien niet beseffen dat deze twee niet zomaar samengaan. Ontwikkeling houdt zeker in ontwikkelingslanden ook economische groei in. En economische groei zet vaak de duurzaamheid van het milieu en de sociale verhoudingen onder druk. Oikos brengt deze spanning in beeld en zoekt naar wegen om duurzaamheid en ontwikkeling te combineren. Zo bepleiten we een minder materialistische benadering van welvaart en een genuanceerde kijk op de rol van technologie bij ontwikkeling. Het accent ligt op de vraag wat er Nederland en Europa moet veranderen om daarmee ruimte voor duurzame ontwikkeling in de armste landen te vergroten. Klimaatverandering is daarbij een belangrijk onderwerp.

Wat betreft de 'Internationale financiële verhoudingen' gaat het Oikos om zaken als een rechtvaardig belastingstelsel, waardoor er geen extra belemmeringen ontstaan voor producten uit het Zuiden (bewerkte producten worden veel hoger belast dan onbewerkte). Ook is het denkbaar dat er een belasting komt op geldtransacties. Die zouden een dempende werking hebben op allerlei speculaties - en wellicht daarmee op de diepte van de huidige crisis.

Bij het thema 'Globalisering en Identiteit' gaat de meeste aandacht uit naar het Kenniscentrum Religie en Ontwikkeling. Religie speelt op vele plaatsen en momenten een rol, ook bij ontwikkeling. Soms is die rol ronduit negatief - soms biedt de religie en de religieuze gemeenschap echter hoop op verandering. Oikos ondersteunt onderzoek en gesprek hierover. Daarnaast is Oikos initiator en één van de dragers van het wereldwijde project "Dialogue for Peaceful Change". In dat kader geven trainers workshops en trainingen in bij voorbeeld Canada, Pakistan, Roemenie, Ghana, Verenigde Staten en in Zimbabwe.

Tot slot heeft Oikos activiteiten en projecten die niet goed te vangen zijn in eerder genoemde categorieën. Een belangrijk project is oikosXplore, waarmee met name jongeren bereikt worden met thema's die zowel de jongeren als Oikos van belang vinden. De werkvormen zijn hierbij uitdrukkelijk toegesneden op de jongere doelgroep. Binnen deze restcategorie valt ook de bepaling van het Maatschappelijk Rendement - een methodiek die er op is gericht de waarde van de inzet van vrijwilligers op diverse plaatsen in de samenleving beter voor het voetlicht te halen.

OIKOS IN SAMENWERKING

Stichting Oikos kan haar werk niet doen zonder steun van haar partners. Oikos is opgericht door een groot aantal kerken en weet zich door hen gesteund. Deze steun is niet alleen financieel, maar krijgt ook vorm door de vertegenwoordiging van de verschillende kerken in het bestuur van Stichting Oikos. Naast de samenwerking met de kerken werkt Oikos in veel projecten ook samen met verwante maatschappelijke en ontwikkelingsorganisaties. Waar mogelijk participeert Oikos ook in bredere samenwerkingsverbanden om zo gezamenlijk beter te kunnen werken aan een rechtvaardige en duurzame wereld.

Kijk voor meer informatie op www.stichtingoikos.nl.

Colofon

UITGAVE

Stichting Oikos

TEKST

Jaap van der Sar

LAY-OUT EN OPMAAK

Rogier van der Weijden

ONTWERP OMSLAG

In Ontwerp, Assen

FOTO'S

Dick Pasman

Patrick Stam

FOTOBEWERKING

Rieke van Dijk

PRODUCTIE

Nillson BV, Goes

WWW.STICHTINGOIKOS.NL WWW.IDO-LELYSTAD.NL

STICHTING OIKOS

Postbus 19170
3501 DD Utrecht
T (030) 236 15 00
oikos@stichtingoikos.nl

STICHTING IDO

Postbus 453
8200 AL Lelystad
T (0320) 258 452
secretariaat@ido-lelystad.nl